

Změna dávek pěstounské péče a její dopad na příbuzenskou pěstounskou péči

Barbora Straková

Bakalářská práce
2023

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Barbora Straková**
Osobní číslo: **H20419**
Studijní program: **B0111A190011 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Změna dávek péstounské péče a její dopad na příbuzenskou péstounskou péči**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti náhradní rodinné péče, příbuzenské péstounské péče a dávek péstounské péče.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou hloubkového rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- ARCHER, Caroline, 2001. Dítě v náhradní rodině: [nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině]. Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál. ISBN 80-7178-578-4.
- NOŽÍŘOVÁ, Jana, 2012. Náhradní rodinná péče. Praha: Linde Praha. ISBN 978-80-86131-91-7.
- PAZLAROVÁ, Hana, ed, 2016. Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1020-7.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0
- ZBYNĚK, Gabriel a Novák TOMÁŠ, 2008. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1788-3.

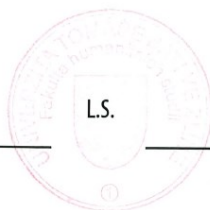
Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lucie Cejpek Blašítková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **20. ledna 2023**

Termín odevzdání bakalářské práce: **28. dubna 2023**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 20. ledna 2023

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně .....

.....

Univerzita Tomáše Bati Fakulta humanitních studií

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Naše bakalářská práce *Změna dávek pěstounské péče a její dopad na příbuzenskou pěstounskou péči* pojednává o novele zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí a změně dávek, která se dotkla pěstounské péče, my se konkrétně budeme zaměřovat na příbuzenskou pěstounskou péči. Cílem naší bakalářské práce je zjistit, jakým způsobem naplňují příbuzenští pěstouni potřeby svěřených dětí v souladu se změnou dávek pěstounské péče. Dále nás také bude zajímat, jak příbuzenští pěstouni hodnotí samotnou novelu zákona. Teoretická část bakalářské práce je rozdělena na dvě hlavní kapitoly, a těmi jsou náhradní rodinná péče a pěstounská péče. V první kapitole se zabýváme celkově popisem náhradní rodinné péče, představení forem náhradní rodinné péče, jejich popis a samotný průběh a podmínky. Ve druhé kapitole se věnujeme přímo pěstounské péči, jejím specifikacím, dávkám PP, potřebám dítěte, a nakonec příbuzenské PP. V praktické části jsme zvolili kvalitativní výzkum a konkrétně metodu zakotvené teorie. Využili jsme techniku sběru dat pomocí hloubkového rozhovoru s respondenty, kteří vykonávají příbuzenskou pěstounskou péči, tyto rozhovory byly analyzovány pomocí otevřeného, axiálního a selektivního kódování, a díky tomu jsme mohli vytvořit závěr našeho výzkumu.

Klíčová slova: dávky pěstounské péče, příbuzenská pěstounská péče, naplňování potřeb dětí, materiální potřeby dětí, duševní potřeby dětí, náhradní rodinná péče, kvalitativní výzkum, hloubkový rozhovor, zakotvená teorie

ABSTRACT

Our bachelor thesis *Change in Foster Care Benefits and its Impact on Kinship Foster Care* deals with the amendment to Act No.359/1999 Coll. on social-legal protection of children and the change of benefits that affected foster care, we will specifically focus on kinship foster care. The aim of our bachelor thesis is to find out how kinship foster carers meet the needs of the children entrusted to them in accordance with the change in foster care benefits. We will also be interested in how kinship foster carers evaluate the amendment to the Act itself. The theoretical part of the bachelor thesis is divided into two main chapters and these are foster family care and foster care. The first chapter deals with a general description of foster family care, introducing the forms of foster family care, their description and the actual process and conditions. In the second chapter we deal directly with foster care, its specifications, the benefits of foster care, the needs of the child, and finally kinship foster

care. In the practical part we have chosen qualitative research and specifically the grounded theory method. We used the data collection technique of in-depth interviews with respondents who practice kinship foster care, these interviews were analyzed using open, axial and selective coding, which allowed us to draw a conclusion to our research.

Keywords: foster care benefits, kinship foster care, meeting children's needs, children's material needs, children's mental health needs, foster home care, qualitative research, in-depth interview, grounded theory

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí bakalářské práce paní Mgr. Lucii Cejpek Blašíkové, Ph.D. za její odbornou pomoc a velkou ochotu. Vážím si obrovské trpělivosti, jejich rad a poznámek k bakalářské práci. Děkuji také všem respondentům za jejich ochotu zodpovědět otázky do našeho rozhovoru.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	13
1.1 OSVOJENÍ	14
1.2 PORUČENSTVÍ S OSOBNÍ PÉČÍ.....	16
1.3 SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE JINÉ OSOBY	17
1.4 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	18
1.5 PĚSTOUNSKÁ PÉČE NA PŘECHODNOU DOBU.....	20
2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	22
2.1 ZPROSTŘEDKOVÁNÍ PĚSTOUNSKÉ PÉČE	22
2.2 VZDĚLÁVÁNÍ PĚSTOUNŮ	25
2.3 DÁVKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE	26
2.4 POTŘEBY DÍTĚTE V PĚSTOUNSKÉ PÉČI	31
2.5 PŘÍBUZENSKÁ PĚSTOUNSKÁ PÉČE.....	33
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	34
3 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	35
3.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	36
3.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	36
3.3 VÝZKUMNÁ METODA A TECHNIKA	37
3.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	37
3.5 REALIZACE VÝZKUMU.....	39
4 ANALÝZA DAT.....	40
4.1 KATEGORIE A KÓDY	41
4.2 AXIÁLNÍ KÓDOVÁNÍ	48
4.3 SELEKTIVNÍ KÓDOVÁNÍ	49
5 INTERPRETACE DAT.....	51
5.1 VÝSLEDNÁ ZAKOTVENÁ TEORIE.....	54
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	58
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	61
SEZNAM OBRÁZKŮ	62
SEZNAM TABULEK.....	63
SEZNAM PŘÍLOH.....	64

ÚVOD

Ne každé dítě má takové štěstí a nemůže z nejrůznějších důvodů vyrůstat v úplné rodině. Těchto důvodů může být mnoho, ale hlavním úkolem je najít nezaopatřenému dítěti náhradní domov, ve kterém se bude cítit dobře. Pro tyto případy existuje náhradní rodinná péče a její formy. Jednou z forem náhradní rodinné péče je právě pěstounská péče. Nově se pěstounská péče dělí na zprostředkovanou a nezprostředkovanou pěstounskou péči. My se v naší bakalářské práci budeme zaměřovat na nezprostředkovanou pěstounskou péči neboli příbuzenskou pěstounskou péči. Pazlarová ve své publikaci uvádí, že příbuzenští pěstouni tvoří celkově zhruba dvě třetiny všech pěstounů (Pazlarová 2016, str. 130). Dle statistik MPSV z roku 2022 každoročně přibývá dětí, které se ocitají v pěstounské péči. V roce 2022 také proběhla velká novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů. Tato novela zákona přinesla především změnu dávek pěstounské péče a rozdělení pěstounské péče na výše zmíněnou zprostředkovanou a nezprostředkovanou pěstounskou péči. Změna dávek pěstounské péče pojednávala o mírném navýšení některých z dávek, ale největší změnou byla ta, že příbuzenští pěstouni již nemají nárok na odměnu pěstouna, ale dostávají příspěvek při pěstounské péči. Tato změna způsobila mnohým příbuzenským pěstounům výrazné finanční pohoršení. Mimo jiné se již za příbuzenské pěstouny neplatí zdravotní a sociální pojištění. Příbuzenskými pěstouny se mohou stát příbuzní dítěte jako je teta, strýc, zletilí sourozenci, ale největší skupinu příbuzenských pěstounů tvoří prarodiče. Prarodiče často již nejsou aktivní na trhu práce. Jednak to může být zapříčiněno věkem a jednak se může stát, že musí prarodič dítěte odejít do předčasného důchodu z důvodu péče o svěřené děti. Faktem je, že ve starobním nebo předčasném důchodu nastává výrazný pokles financí. Z tohoto důvodu je pro příbuzenské pěstouny důležitá podpora ze strany státu, aby se tito pěstouni mohli adekvátně postarat o děti. U dětí, které jsou v pěstounské péči je nutné naplňovat i jejich potřeby. Jedná se o potřeby jak materiální, tak i duševní. Troufáme si říci, že u těchto dětí se musí brát větší zřetel na naplňování potřeb větší než u dětí v úplných rodinách, a to zejména platí u duševních potřeb. Děti v pěstounské péči si prožily nelehké životní období a mohou mít narušenou například důvěru v ostatní, protože již mohla být velmi narušena pomocí předchozích zkušeností a je nutné, aby pěstouni na toto brali zřetel. Materiální potřeby dětí a jejich zabezpečení je velmi úzce spjata s financemi, a proto nás bude zajímat, jak se zabezpečování potřeb v souvislosti se změnou dávek pěstounské péče daří příbuzenským pěstounům.

Tato bakalářská práce se skládá ze dvou hlavních částí, a těmi jsou teoretická a praktická část. Teoretická část se skládá ze dvou hlavních kapitol. První kapitolou je náhradní rodinná péče. Na úvod popisujeme samotný systém náhradní rodinné péče v České republice, dále jsme si rozčlenili 5 forem náhradní rodinné péče a rozebrali jsme každou formu zvlášť. Druhá kapitola pojednává o samotné pěstounské péči. Zde jsme detailně popisovali průběh zprostředkování pěstounské péče, vzdělávání pěstounů, které je dáno ze zákona a příbuzenští pěstouni musí absolvovat 24 hodin za 12 kalendářních měsíců, dále jsme představili dávky pěstounské péče a porovnali jsme, jak moc se finančně změnily vlivem novely zákona. Následně jsme uvedli potřeby dětí, které jsou v pěstounské péči a na závěr kapitoly jsme se zabývali samotnou příbuzenskou pěstounskou péčí a jejím specifikům. Na teoretickou část bakalářské práce navazuje ta praktická. V praktické části jsme zvolili kvalitativní pojetí výzkumu, stanovili výzkumný problém, výzkumné cíle a s tím spojené výzkumné otázky. Jako cíl bakalářské práce jsme si stanovili zjistit, jakým způsobem zabezpečují příbuzenští pěstouni potřeby dětí na základě novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Data jsme získali od 4 respondentů pomocí hloubkového rozhovoru, které byly následně zpracovány metodou zakotvené teorie. Novelizace zákona je poměrně čerstvá záležitost a stále hodně diskutovaná.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Dle Klimeše (2002, s. 4 in Nožířová, 2012, s. 11) je *náhradní rodinná péče* souhrnné označení pro všechny druhy nekolektivní péče o děti, o které se z nejrůznějších důvodů nemohou starat biologičtí rodiče. Matoušek (2003, s. 115-116 in Nožířová, 2012, s. 11) definuje náhradní rodinnou péči následovně. *V ČR se tímto termínem rozumí formy náhrady rodiny u dětí bez vlastního funkčního rodinného zázemí, tj. dětské domovy, diagnostické ústavy, výchovné ústavy, ústavy sociální péče, pečovatelské rodiny (jimiž jsou i „rodiny“ pečovatelek v SOS dětských vesničkách), osvojitelské rodiny, svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodičů (obvykle prarodičů nebo jiných příbuzných) a poručenství. Náhradní rodinná péče má tedy zásadně dvě formy – ústavní a rodinnou.* Náhradní rodinná péče (také jako NRP) je důležitým aspektem pro umístění dětí, o které se z různých důvodů biologičtí rodiče nemohou starat. NRP umožňuje dětem vyrůstat v prostředí, které je dosti podobné jejich rodině. Náhradní rodinná péče má vždy přednost před ústavní péčí. Dle novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí byla zrušena ústavní péče pro děti do 3 let z důvodu nezajištění rodinného prostředí, které je pro nejmenší děti důležité. Od roku 2025 nebude tedy možné tak malé děti umisťovat do ústavní péče. Česká republika byla jednou z posledních zemí v Evropě, kde fungovala ústavní péče pro kojence. Na negativní vývoj malého dítěte, které je umístěno v ústavní péči, poukazuje i spousta výzkumů. I z tohoto důvodu byla tato péče pro tak malé děti zrušena (MPSV, © 2023). Systém péče nedokáže zabezpečit dostatek podpůrných služeb ohroženým rodinám, proto vyrůstá stále v ústavních zařízeních téměř 8 000 dětí (Bubleová et. al, 2021, s. 8). Náhradní rodinná péče má několik forem, a tím je pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, péče jiné osoby (tzv. svěřenectví), osvojení a poručenství s osobní péčí (MPSV, *Formy náhradní rodinné péče*, © 2023). Základní formy, které jsou v České republice využívány, tvoří strukturovaný systém péče o ohrožené děti. Jednotlivé formy se od sebe liší způsobem užití a právním vymezením (Sychrová, 2015, s. 8). Hlavním cílem náhradní rodinné péče je poskytnout ohroženým dětem přechodnou, dlouhodobou či trvalou péči. Jsou dva nástroje, podle kterých se vybírá druh náhradní rodinné péče. První je vyhodnocení situace rodiny a dítěte a nástroj druhý je individuální plán ochrany dítěte (Bubleová et. al, 2021, s. 8). Sychrová (2015, s. 8) uvádí, že o náhradní rodinné péči se mluví tehdy, pokud je dítě svěřeno soudně do péče jiné osobě, než jsou jeho rodiče, a tato péče probíhá přímo v jejich rodině. Převážná část dětí, které jsou umístěny do náhradní rodinné péče své vlastní rodiče má. V systému sociálně-právní ochrany dětí jsou výjimkou právě ty děti, jejichž rodiče zemřeli.

V drtivé většině případů se o osiřelé děti zvládne postarat širší rodina či rodinní známí. Další možností je hledání osob, které jsou vedeny v evidenci krajského úřadu. Děti mohou přicházet do náhradní rodinné péče: z původní rodiny, z porodnice, z pěstounské péče na přechodnou dobu, z babyboxu, z dětských domovů, z výchovných ústavů, z domovů pro osoby se zdravotním postižením, ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc (Bubleová et. al, 2021, s. 10). Setkat se ale také můžeme s tím, že je v evidenci náhradní rodinné péče dítě, pro které není vůbec náhradní rodinná péče dobrým řešením. To se stává například v těch případech, kdy lze zajistit návrat dítěte do rodiny pomocí dostupných služeb a dítě již není schopno navázat citový vztah k dospělým osobám vzhledem ke svému věku a dosavadním zkušenostem. Dále jsou i děti, pro které není forma náhradní rodinné péče vhodným řešením. To se týká především těch dětí, pro které se hledá osvojitelská rodina, přičemž by byla vhodnější spíše pěstounská péče vzhledem k rodinné a osobní situaci. Tím se myslí, že dítě potřebuje nahradit rodinné prostředí nikoli celou rodinu a rodiče. Často jediným kritériem, podle kterého v praxi je volena forma náhradní rodinné péče je právní situace dítěte. Toto se může charakterizovat frází, která je často používána „právně volné dítě“ (Bořová et. al, 2008, s. 11). Právně volné dítě znamená to, že se rodiče vzdali svého dítěte ihned po jeho narození a své rozhodnutí museli stvrdit, než uplyne doba šesti týdnů, což je tzv. ochranná lhůta. Nebo ve druhém případě musí být splněna doba nezájmu, která u novorozenců trvá dva měsíce a u starších dětí šest měsíců. Tato doba se označuje jako doba kvalifikovaného nezájmu. Tento proces se týká hlavně novorozenců a kojenců. U starších dětí se stává, že když je splněn kvalifikovaný nezájem, tak nikdo nepodá podnět k právnímu uvolnění dítěte a dítě tedy nemůže být adoptováno (Zezulová, 2012, s. 15-16).

1.1 Osvojení

Osvojení je jedna z nejčastějších forem náhradní rodinné péče. Při osvojení berou manželé, anebo i jednotlivci osamocené dítě za vlastní. Zanikají veškeré vazby s biologickými rodiči. V rodném listě na místě rodičů jsou zapsáni osvojitelé a k nim také vznikají právní vazby. V této formě NRP nenáleží osvojení ani osvojitelům žádné finanční dávky. Osvojitel je povinen oznámit osvojení skutečnost, že byl osvojen, a to nejpozději do začátku povinné školní docházky. U osvojení se často také v praxi používá pojem adopce. Důležitý je věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem, ten nesmí být menší než 16 let (MPSV, *Formy náhradní rodinné péče*, © 2023). Avšak horní hranici věkového rozdílu zákon nestanovuje. Názory odborníků ale poukazují na to, že věkový rozdíl mezi osvojitelem a osvojencem neměl být nižší než 25 let a zároveň by neměl být vyšší než 40 let. Hodně záleží ale i na

zdravotní a psychické stránce osvojitele a jeho schopnostech. Ve fázi zprostředkování se tyto schopnosti posuzují (Bubleová et. al, 2014, s. 7). U osvojení vždy rozhoduje soud a před jeho rozhodnutím musí uplynout nejméně šest měsíců. Péče však probíhá už před osvojením a za tuto dobu je cílem vytvořit mezi osvojencem a osvojitelem takový poměr, jaký je smyslem osvojení (MPSV, *Formy náhradní rodinné péče*, © 2023). Dítě se při osvojení stává členem nové rodiny, nejenže se mění jeho příjmení, ale i získává nové prarodiče a případně i sourozence. Osvojenec se také stává příbuzným příbuzných rodičů se všemi právními důsledky, např. i co se týče dědictví. Co se týče právního hlediska, dítě díky osvojení může získat nejstabilnější prostředí, které může náhradní rodinná péče poskytnout. Jelikož má každý rodič rodičovskou odpovědnost, je k osvojení nutný souhlas rodičů. Pokud je dítě starší 12 let, je zapotřebí také jeho souhlasu. Ovšem pokud rodič úmyslně porušuje rodičovské povinnosti a neprojevuje zájem o dítě, podpis rodiče není potřeba (Sychrová, 2015, s. 9-10). Jestliže se stane a dítě nemá zákonného zástupce alespoň v jednom z rodičů nebo soud rozhodne, že podpis rodičů není potřeba, soud určí opatrovníka, který musí dítě v řízení zastupovat. Stanoven je povětšinou orgán sociálně-právní ochrany dětí jako opatrovník (Bubleová et. al, 2021, s. 12).

O osvojení usilují především bezdětné páry, kteří mají velkou touhu po rodičovské roli. Tyto páry touží po dítěti a k osvojení se většinou dostanou po mnoha zklamání a neúspěšných pokusech o to, mít dítě. Rozhodně nemůžeme mluvit o tom, že jejich motivace a určitá nedobrovolnost je nesprávná. Spousta z nich se následně stane velmi dobrými rodiči pro opuštěné dítě. Další velkou skupinou, která touží po osvojení dítěte jsou rodiče s jedním dítětem nebo rodiče, kteří o své dítě přišli (Zezulová, 2012, s. 17). Bubleová et. al (2014, s. 7, 14) také poukazuje ve své publikaci na to, že častým motivem pro osvojení dítěte je přání osvojitelů mít početnější rodinu. Také se můžeme setkat s tím, že osvojení je projevem vděku. Například když byl osvojitel sám v minulosti osvojen. K osvojení mohou vést ale také pohnutky. Mezi tyto pohnutky patří například zachránit manželství osvojením dítěte, snaha odčinit nějakou vinu či snaha někomu něco dokázat. Mezi sourozenci a příbuznými v přímé linii je osvojení vyloučeno. V případě náhradního materství toto omezení neplatí. Osvojit dítě nemůže například jeho prarodiče, či zletilí sourozenci, ale jeho teta nebo strýc dítě osvojit mohou. Vždy ale záleží na individuálním posouzení soudy, zda rozhodne, že je osvojení pro dítě prospěšné.

Dříve se rozlišovalo osvojení zrušitelné a nezrušitelné, to bylo ale s účinností od 1. 1. 2014 zrušeno a právní řád nyní rozlišuje pouze osvojení zletilého a nezletilého. Před rokem 2014 šlo osvojit dítě pouze nezletilé. Osvojení lze zrušit do doby, než uplynou 3 roky od

rozhodnutí o osvojení. Nemusí se jednat ani o důležité důvody, s výjimkou, je-li osvojení v rozporu se zákonem (Bubleová et. al, 2014, s. 10).

Mezinárodní osvojení

Jedná se o osvojení dítěte do ciziny a z ciziny. Česká republika ratifikovala v roce 2000 Úmluvu o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, která byla realizována v roce 1993 na Haagské konferenci. Každý stát, který ratifikoval Úmluvu je povinen zřídit ústřední orgán, který ponese odpovědnost za plnění úkolů definovaných v Úmluvě. U nás byl určen Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně. Zde se shromažďují žádosti o osvojení dítěte ze zahraničí (MPSV, *Formy náhradní rodinné péče*, © 2023). Sychrová (2015, s. 11) poukazuje na fakt, že je stanovena podmínka, při které se musí dítěti hledat rodina nejdříve u nás a až v případě neúspěchu je možnost mezinárodního osvojení.

Haagská úmluva jasně udává postup, který se musí dodržet při osvojování dítěte do ciziny. Následně určuje kompetence jednotlivých institucí, určuje povinnosti, zaručuje anonymitu biologickým rodičům a vylučuje z osvojení jakékoliv zisky (Bubleová, Benešová, 2001, s. 7).

1.2 Poručenství s osobní péčí

Dle občanského zákoníku má soud povinnost jmenovat dítěti poručníka v tu chvíli, kdy ani jeden z rodičů nevykonává rodičovskou odpovědnost vůči jeho dítěti. Dle MPSV se jedná převážně o tyto situace.

- oba rodiče nezletilého dítěte zemřeli,
- oba rodiče nezletilého dítěte byli zbaveni rodičovské odpovědnosti,
- výkon rodičovské odpovědnosti obou rodičů nezletilého dítěte byl pozastaven,
- rodičovská odpovědnost obou rodičů nezletilého dítěte byla omezena, nebo byl omezen její výkon, a zároveň byl stanoven rozsah tohoto omezení, nebo
- jde o dítě nezletilých rodičů, případně jeden z rodičů je nezletilý a druhý není znám či v rodném listě uveden (příčemž osobní péče o dítě – není-li soudem rozhodnuto jinak – náleží nezletilému rodiči).

Při poručenství poručník i dítě pobírá dávky pěstounské péče, a to i za stejných podmínek jako má pěstounská péče. Poručník má vůči dítěti všechna práva a povinnosti jako rodič, to ale neplatí u vyživovací povinnosti. Poručníkem se stane ten, koho určí soud. Jedná se

o osoby blízké či příbuzné dítěti. Poručenství mohou vykonávat i dva lidé. Většinou se stávají poručníky osoby, které doporučili rodiče. Ti ale ovšem mohou tuto funkci poručníků odmítnout. Pokud nikdo nechce dělat dítěti poručníka, stává se veřejným poručníkem orgán sociálně-právní ochrany dětí. Poručník je povinen minimálně jednou ročně sepsat soudu zprávu o dítěti, o které pečuje. Mimo jiné poručník také podléhá pravidelnému dozoru. Poručenství může zaniknout z několika důvodů. Těmi jsou například úmrtí poručníka, nabytí svéprávnosti dítěte, osvojením dítěte, rodič dítěte nabude rodičovskou odpovědnost, rozhodnutí soudu a jiné (MPSV, *Formy náhradní rodinné péče*, © 2023). Poručník se stane zákonným zástupcem dítěte, avšak nevzniká mezi nimi takový poměr jako mezi rodičem a dítětem. Poručník má k dítěti práva a povinnosti, které stanoví zákon a těmi jsou: výchova dítěte, zastupování dítěte a správa majetku dítěte (Bubleová, Benešová, 2001, s. 9).

1.3 Svěření dítěte do péče jiné osoby

Pokud nemůže o dítě pečovat žádný z rodičů ani poručník, soud může svěřit dítě do péče jiné osoby. Tuto formu náhradní rodinné péče upravuje občanský zákoník. Svěření dítěte do ústavní péče je vždy až ta poslední možnost, soud se snaží v rámci zájmů dítěte najít vhodnou osobu, která by mohla o dítě pečovat. Rodiče mají k dítěti stále rodičovskou odpovědnost a jsou nadále zákonnými zástupci. Pečující osoba musí mít bydliště kdekoli na území České republiky a musí souhlasit se svěřením dítěte do svojí péče a musí zaručit, že o dítě bude řádně pečovat. Na základě vymezení povinností a práv pečující osoby se částečně využívají ustanovení o pěstounství. Především se jedná o právo a povinnost vykonávat povinnosti a práva rodičů, avšak ne v celé míře. Dále je povinna o dítě pečovat osobně. Pečující osoba rozhoduje jen o běžných věcech v životě dítěte. Osoba má povinnost jakoukoli podstatnou záležitost oznámit rodičům dítěte. Má povinnost umožnit dítěti styk se svými rodiči a prohlubovat jejich vztah, pokud soud nestanoví jinak. Soud stanoví rodičům dítěte výši výživného, které musí předávat osobě pečující o dítě. Pečující osoba má, na rozdíl od pěstounské péče, právo vymáhat po rodičích dítěte výživné, které musí používat v souladu se zájmy svěřeného dítěte. Soud může upravit hospodaření dítěte, zejména určit, jaká část financí bude určena na spotřebu a jaká část bude dítěti spořena. Pokud rodičům nebo příbuzným dítěte nemůže být z jakýkoli důvodů uložena vyživovací povinnost k dítěti, nelze použít ustanovení o svěření dítěte do péče jiné osoby. Dítě však může být svěřeno například do pěstounské péče, při které rodiče nemají vyživovací povinnost, a proto zde náleží dávky pěstounské péče (MPSV, *Formy náhradní rodinné péče*, © 2023). Dítě může být svěřeno do společné výchovy manželů, ale i do výchovy jednoho manžela pod podmínkou, že druhý

partner s tím bude souhlasit. To platí pouze, když je druhý partner způsobilý k právním úkonům, nebo není-li opatření tohoto souhlasu spojeno s překážkou těžko překonatelnou. Od roku 2022 vznikla novinka, která přináší nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte ve výši rozdílu mezi tímto příspěvkem a výživným, které určí soud (Bubleová et. al, 2021, s. 18).

1.4 Pěstounská péče

Pěstounská péče je další formou náhradní rodinné péče. Do pěstounské péče se většinou dávají děti odrostlejší, děti odlišného etnika, anebo také sourozenecké skupiny. Tyto děti putují do pěstounské péče, jakmile se o ně nemůže starat ani jeden z rodičů ani poručník. Pěstounská péče trvá obvykle několik let, ovšem rodič může požadovat dítě zpět do své péče a pokud to je v zájmu dítěte, soud požadavku vyhová (MPSV, *Formy náhradní rodinné péče*, © 2023). Rodičovská práva nemají pěstouni, ale biologičtí rodiče dítěte. Ovšem i pěstounům zákon stanovuje různá práva a povinnosti. Pěstounská péče může probíhat individuálně v rodinách, nebo v SOS vesničkách a dalších zařízeních (Zezulová, 2012, s. 16). V SOS vesničkách se tzv. matka pěstounka stará za pomoci dalších pracovníků a odborníků o soudně svěřené děti do pěstounské péči. Většinou zde pobývají sourozenecké skupiny, často u jedné pěstounky žije kolem šesti dětí (Sychrová, 2015, s. 13). Pěstoun musí souhlasit se svěřením dítěte do své péče a musí pobývat na území České republiky. Osoba pečující musí umožnit styk dítěte s jeho biologickými rodiči a informovat je o různých záležitostech, toto platí, pokud soud z vážných důvodů nerozhodne jinak. Pěstounem se může stát jednotlivec nebo do tzv. společné pěstounské péče manželům. Společná péče manželů zaniká smrtí jednoho z nich nebo rozvodem (MPSV, *Formy náhradní rodinné péče*, © 2023). Dříve byla PP chápána jako určitá forma adopce, protože rodiče neměli žádný kontakt s dítětem v pěstounské péči a dítě pobývalo u pěstounů dlouhodobě. Ovšem správné pojetí pěstounské péče by mělo být chápáno jako pomocná biologické rodině dítěte. Je potřeba se ale starat o potřeby, blaho a přání dětí. Pěstounská péče slouží převážně jako nějaká pomocná ruka od státu podaná rodině ve špatné situaci. Hlavním cílem pěstounské péče je tedy ochrana ohroženého dítěte, podpora rodičů dítěte a pokud je to možné, tak i následný návrat dítěte domů. Pokud není možný v nejbližší době návrat dítěte domů, přínosem bývá stabilní dlouhodobá pěstounská péče (Sychrová, 2015, s. 12).

Kontakt s biologickou rodinou je dobrý z několika důvodů. Pokud má dítě o kontakt s biologickými rodiči zájem a je na to dobře připravené, může být kontakt prospěšný pro

zlepšení vztahů mezi dítětem a pěstounem. Děti tak získají přehled o svojí rodině a dokáží více ocenit práci pěstounů a mají s nimi pak větší prostor pro budování vztahů. Předchází se tím i různým obviněním pěstounům ze strany dětí. Jestliže jsou kontakty stabilizované, je podstatně jednodušší i následná domluva mezi pěstouny a biologickými rodiči dítěte k vyjádření souhlasu či nesouhlasu. I ze strany rodičů je kontakt se svým dítětem důležitý. Často vnímají odebrání dítěte jako obrovské životní selhání, následný kontakt s dítětem může tedy zlepšovat jejich úzkost. Kontakt s dítětem bývá pro rodiče i velká motivace k úpravě svých poměrů v co nejkratší době. Čím dýl pobývá dítě mimo rodinu, tím menší je šance, že se vrátí k biologické rodině (Pazlarová, 2016, s. 170).

Pěstounskou péči rozlišujeme na dva typy:

- **zprostředkovaná pěstounská péče** nastává, když pěstoun nemá k dítěti žádné příbuzenské či jiné vztahy. Pěstoun byl vybrán tzv. zprostředkováním pomocí krajského úřadu. Nejprve musí být tento pěstoun zapsán do evidence vhodných stát se pěstouny a poté musí projít odbornými posouzením a odbornou přípravou.
- **nezprostředkovaná pěstounská péče** nastává, pokud má pěstoun rodinné či jiné vazby a je schopen o dítě pečovat v rámci krizové situace, která se v rodině děje. Tento pěstoun neprochází předem přípravou a odborným posouzením krajského úřadu (MPSV, *Formy náhradní rodinné péče*, © 2023).

Tyto typy pěstounské péče jsou rozlišovány od ledna roku 2022. U zprostředkované péče je dítě „vybráno“ krajským úřadem a následně je příslušným pěstounům doručeno oznámení o vhodnosti stát se pěstounem určitého dítěte. U nezprostředkované péče o dítě převážně pečují prarodiče či jiní blízcí nebo příbuzní dítěte (Bubleová et. al, 2021, s. 20).

Práva a povinnosti pěstouna

Jako nejdůležitější je zmínka, že pěstoun nemá k dítěti vyživovací povinnost. Je povinen rozhodovat jen o běžných situacích dítěte, zastupovat ho a spravovat jeho jmění. Pěstoun má povinnost informovat biologické rodiče dítěte, udržovat a prohlubovat vztah rodičů dítěte a dítěte samotného (MPSV, *Formy náhradní rodinné péče*, © 2023). Mezi další povinnosti patří: absolvování vzdělávání v tématech ohledně péči o dítě a musí umožnit sledování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat s pověřeným zaměstnancem. Pěstouni mají také od státu garantovanou podporu, a to ve formě poskytování dočasné nebo trvalé pomoci při zajištění péče o svěřené dítě v době dočasné pracovní neschopnosti, vyřizování nezbytných osobních záležitostí, úmrtí osoby blízké, při ošetřování osoby blízké nebo

narození dítěte. Alespoň jednou za 6 měsíců mají pěstouni právo na zprostředkování odborné pomoci jako je například psychologická či terapeutická pomoc. Dalších z práv, které mohou pěstouni využít je celodenní péče o svěřené děti, tato pomoc může trvat 14 kalendářních dnů, je úměrná věku dítěte, ale je určena pouze pro děti starší 2 let. Pro kvalitní zabezpečení dětí jsou pro pěstouny umožněné bezplatné vzdělávání (Bubleová et. al, 2021, s. 23).

1.5 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Tato forma krátkodobé náhradní rodinné péče je ustanovena v § 958 odst. 3 občanského zákoníku. Soud může svěřit dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu nejdéle na rok a to osobám, které jsou vedeny v evidenci osob a které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu. Nejméně jednou za tři měsíce je soud povinen přezkoumat, zda stále trvají důvody pro svěřeni dítěte do pěstounské péče a na základě toho, si také vyžaduje zprávy od příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Vyživovací povinnost dětem, které jsou v pěstounské péči na přechodnou dobu náleží biologickým rodičům, kteří částku vyplácí Úřadu práce ČR, a ten poté předá částku, stanovenou soudem, k rukám pěstounům (MPSV, *Formy náhradní rodinné péče*, © 2023). Pazlarová uvádí, že tato forma pěstounské péče je využívána především ze tří důvodů. V prvním případě se jedná o novorozence, jejichž rodiče nechtějí převzít dítě do péče. Zde pěstounská péče na přechodnou dobu kryje období, než je rodiči dán souhlas k osvojení nebo než soud zbaví rodiče rodičovské odpovědnosti. Ve druhém případě se jedná také o novorozence, jejichž rodiče nemohou z důvodu špatného psychického, zdravotního nebo sociálního stavu převzít dítě do péče. Třetí skupinou jsou starší děti, o které nemohou rodiče z různých důvodů pečovat, ale je velká pravděpodobnost, že se jejich nepříznivá situace vyřeší a dítě si budou moci, po nějaké době, vzít zpět do své péče (Pazlarová, 2016, s. 153-154).

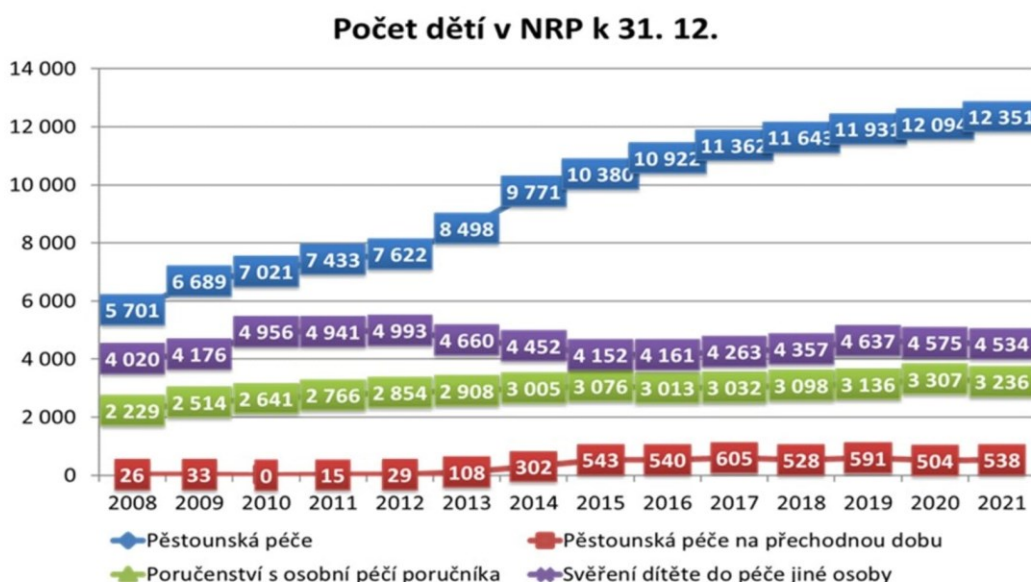
Pěstounská péče se v naší legislativě objevila poprvé v roce 2006, ale až od roku 2013 byla využívána hojněji, z důvodu, že nebyla dostatečně zajištěna finanční stránka a také sociální zabezpečení, což mnohým bránilo pěstounskou péči na přechodnou dobu vykonávat (Pazlarová, 2016, s. 153). Až teprve s následnou přeměnou systému péče o ohrožené děti, současným odklonem od ústavní výchovy a výraznou propagací pěstounské péče, našla PPPD své nezastupitelné místo (Sychrová, 2015, s. 13). U pěstounské péče na přechodnou dobu se můžeme setkat s pojmem profesionální pěstounská péče. Dle metodického doporučení MPSV č. 6/2009 je příbuzenská pěstounská péče určena pro děti, když: rodiče dítěte zažívají nějakou vážnější nemoc, jsou ve výkonu trestu, nebo se potýkají s léčbou závislosti (Sychrová, 2015, st. 12). Pěstouni na přechodnou dobu jsou schopni velmi rychle

reagovat, pokud dítě rychle potřebuje umístit mimo domov. Přijímají děti ve velkém věkovém rozmezí, od čerstvě narozených až po dospívající. Systém koordinace PPPD má nastavený každý kraj individuálně. OSPOD jako první vyhodnocuje, zda dítě bude směřovat do PPPD nebo institucionální formy péče, ale finální rozhodnutí je na příslušném soudu. Pěstouni na přechodnou dobu jsou dle metodiky jsou pojímáni jako profesionálové, kteří vykonávají specifickou činnost a aby mohli svou roli kvalitně vykonávat, musí podstoupit vzdělávání v rozsahu 72 hodin a každý další rok minimálně 24 hodin. Většina pěstounů je během doby, co mají svěřené dítě v kontaktu s doprovázející organizací. Tyto organizace jsou pro pěstouny velkou pomocí, protože poskytují již zmíněné vzdělávání, poradenství, odlehčovací služby, psychologickou pomoc nebo pomáhají při kontaktu dítěte s biologickou rodinou (Vilémová, Balášová, Jurásková, 2022, s. 39-41).

Přechodní pěstouni se potýkají s mnoha obtížemi, kromě výchovných potíží s dětmi se mohou potýkat i se samotným nastavením tohoto typu péče. A to kvůli dlouhodobosti přechodné pěstounské péče. Dle zákona by péče neměla trvat déle než jeden rok, ale pěstouni nevědí, jak dlouho u nich svěřené dítě bude, zda několik týdnů, měsíců nebo celý rok (Hubáčková in Vilémová, Balášová, Jurásková, 2022, s. 42). Stresující může být pro pěstouny i nevědomost, kde se následně dítě ocitne. Pěstouni jsou ale dopředu připravováni na odchod dítěte a předání do péče jiným pečovatelům, ale až realita ukáže, zda jsou na tuto situaci řádně připraveni a jak moc to bude pro ně stresující (Kochová in Vilémová, Balášová, Jurásková, 2022, s. 42). Předání do péče jiné osoby je ale stresující i pro samotné děti, které je na přechodné pěstouny zvyklé a citově navázané. Veřejný ochránce práv provedl v roce 2019 analýzu, která se týkala umístování dětí z PPPD. Tato analýza byla prováděna ve 14 krajích. V tomto roce odcházelo z PPPD 537 dětí. 45 % dětí bylo umístěno do dlouhodobé pěstounské péče, do osvojení odešlo 34 % dětí, k biologickým rodičům se vrátilo 12 % dětí, bohužel 4 % dětí muselo odejít do ústavní péče, protože se nepodařilo zajistit jinou péči. Posledních 5 % přecházelo do jiné formy NRP a v jednom případě do jiné pěstounské péče na přechodnou dobu (Ombudsman in Vilémová, Balášová, Jurásková, 2022, s. 41).

2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE

Ač podle statistik ministerstva práce a sociálních věcí každým rokem přibývá dětí, které se ocitly v pěstounské péči, kvalitních zájemců o pěstounskou péči nebude nikdy dost. Důležitost informování o pěstounské péči dokládá i australská studie (Randle a kol., 2014), která se zaměřila na bariéry bránící lidem stát se pěstouny. Této studii se zúčastnilo 700 respondentů a 62% z nich uvedlo, že je pěstounská péče příliš velký závazek a že je o to nikdy nikdo nepožádal. Více než polovina dotazovaných lidí o pěstounské péči vůbec nic neví. Autoři studie vysledovali, že asi jedna čtvrtina respondentů má šanci stát se pěstouny, ale z důvodu neinformovanosti tomu tak není.

Obrázek č. 1- Počet dětí v náhradní rodinné péči (MPSV, © 2022).

2.1 Zprostředkování pěstounské péče

Dle Pazlarové proces zprostředkování spočívá ve 1. vyhledávání dětí, kterým je potřeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí formou pěstounské péče, 2. ve vyhledávání fyzických osob vhodných stát se pěstouny, 3. v odborné přípravě fyzických osob vhodných stát se pěstouny k přijetí dítěte do rodiny, 4. ve výběru určité fyzické osoby vhodné stát se pěstounem určitého dítěte, jemuž se pěstounská péče zprostředkovává. Proces zprostředkování se provádí na základě žádosti fyzické osoby, která je na území České republiky přihlášená k trvalému pobytu a má zájem o zprostředkování pěstounské péče. Žádost se vždy podává u obecního úřadu obce s rozšířenou působností podle místa, kde žadatel trvale pobývá. U příbuzenské pěstounské péče podává příbuzný dítěte žádost na

svěření dítěte do pěstounské péče přímo soudu. V České republice se pěstounská péče zprostředkovává přes krajské úřady (Pazlarová, 2016, s. 31-32). Nesmí se opomenout ani jeden z nejdůležitějších kroků zprostředkování, a tím je navazování kontaktu s dítětem. Krajský úřad pošle žadateli písemné oznámení, který má právo na seznámení se s dítětem. Osoba, u které se dítě nachází musí seznámení umožnit. Žadatel má možnost, nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy mu bylo doručeno od krajského soudu oznámení o vhodnosti stát se pěstounem určitého dítěte, zažádat o svěření dítěte do předpěstounské péče. Krajský úřad může tuto lhůtu prodloužit, ale nejvíce o 30 dnů (Bubleová et. al, 2021, s. 32).

Program PRIDE (Parent Resources for Information, Development and Education), který byl vytvořen v roce 1993 ve Spojených státech amerických, je jedním z programů, který se rozšířil do mnoha evropských zemí. Tento program zahrnuje celkem 14 kroků zprostředkování náhradní rodinné péče (Pazlarová, 2016, s. 37-38).

Čtrnáct kroků PRIDE:

1. Stanovení úlohy a cílů subjektů s pověřením k výkonu SPOD.
2. Definování role, úkolů a kompetencí.
3. Provádění vyhodnocování místních potřeb.
4. Rozvoj vzdělávání a náborových strategií.
5. Poskytování odpovědí na dotazy.
6. Příprava základního přípravného kurzu PRIDE pro náhradní rodiče a zaslání informačního balíčku pro zájemce o účast v přípravě.
7. Uskutečnění první individuální konzultace v domácnosti zájemců.
8. Krok: a) Poskytnutí základního přípravného kurzu PRIDE pro náhradní rodiče.
b) Průběžné vzájemné posuzování rodin.
9. Ukončení vzájemného posuzování a přijetí rozhodnutí.
10. Zařazení do evidence.
11. Ukončení plánů rozvoje rodiny s náhradními rodiči.
12. Spolupráce v rámci profesionálního týmu.
13. Poskytování navazujících kurzů PRIDE pro náhradní rodiče a dalších typů podpory.
14. Navázání řádného vztahu.

První myšlenka implementace PRIDE do českého systému se objevila v Akčním plánu naplnění Strategie ochrany práv a dětí z roku 2012. Proces byl ověřován v daných krajích v roce 2012-2014. Jedním z velkých přínosů je zapojení pěstounů jako lektorů do příprav (Pazlarová, 2016, s. 39). Sychrová (2015, s. 64) uvádí ve své publikaci, že jde o komplexní systém podpory věnující se nejenom přípravám budoucích náhradních rodičů, ale také jejich náboru, výběru a kontinuálnímu vzdělání.

Zprostředkování pěstounské péče očima žadatele

Žadatel musí nejdříve zavítat na obecní úřad obce s rozšířenou působností, kde ho bude první fází provázet pracovník pověřený agendou náhradní rodinné péče v rámci oddělení sociálně-právní ochrany dětí. Nejdůležitější věcí je žádost, ve které jsou obsaženy osobní údaje žadatele, což jsou jméno, příjmení, datum narození, místo trvalého pobytu, doklad o státním občanství, opis z evidence Rejstříku trestů, zpráva o zdravotním stavu a údaje o ekonomických a sociálních poměrech. Tato žádost musí obsahovat také podpis žadatele, kterým stvrzuje, že orgán sociálně-právní ochrany dětí je oprávněn zjišťovat další údaje potřebné pro zprostředkování. Následně předává obecní úřad obce s rozšířenou působností kopii dokumentace, včetně stanoviska k žádosti o zprostředkování pěstounské péče, krajskému úřadu. Po dalších krocích zařazuje krajský úřad žadatele do evidence pro účely zprostředkování pěstounské péče. Tato evidence následně slouží k vyhledávání vhodných pěstounů pro děti vedené v evidenci téhož krajského úřadu. Během zprostředkování se bere v potaz pravděpodobná délka pobytu mimo rodinu dítěte a odborné posouzení dítěte a pěstouna, aby se předešlo komplikacím (Pazlarová, 2016, s. 32-33). U žadatelů o NRP se posuzuje několik náležitostí. Těmi jsou dle Bubleové: charakteristika osobnosti, psychický stav, zdravotní stav, předpoklad vychovávat dítě, bezúhonnost, motivace, stabilita partnerského vztahu a prostředí v rodině. Mimo jiné se také zjišťují postoje ostatních členů rodiny k přijetí dítěte. Zhodnocení přípravy na přijetí dítěte do rodiny je důležitou součástí odborného posouzení. Rozhodnutí o zařazení či nezařazení do evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči vydá příslušný krajský úřad nebo Magistrát hlavního města Prahy, a to na základě odborného posouzení (Bubleová et. al, 2021, s. 34).

Zprostředkování pěstounské péče očima dítěte

Děti, které nemohou vyrůstat v péči rodičů mají vždy přednost jít do náhradní rodinné péče než do té ústavní. Těmto dětem zakládá obecní úřad obce s rozšířenou působností spis, tuto

evidenci dětí vede následně Krajský úřad. Tato dokumentace zahrnuje, tak jako u pěstounů, základní informace o dítěti. Mezi tyto informace patří: jméno, datum narození, státní občanství. Dále individuální plán ochrany dítěte, posouzení zdravotního stavu dítěte a názor dítěte na náhradní rodinnou péči. Obecní úřady následně tyto informace aktualizují každých 3-6 měsíců nebo kdykoli dojde k nějaké změně. Krajský úřad dostane tyto aktualizované informace o dítěti díky OSPODu. Dítě zůstává v evidenci krajského úřadu, dokud nenajde rodinu, nabude zletilosti nebo z důvodů úmrtí (Pazlarová, 2016, s. 40).

2.2 Vzdělávání pěstounů

Vzdělávání v oblasti náhradní rodinné péče připravuje pěstouny k pochopení dítěte, má za úkol přiblížit potřeby dítěte, nastínit problémy, které mohou nastat, či jak pracovat s handicapem (Sychrová, 2015, s. 61). Ve vzdělávacím plánu by měly být odraženy předchozí zkušenosti pěstounů a mělo by se přihlížet na specifika svěřených dětí tak, aby vzdělávací plán napomohl v péči o přijaté děti. V případě konkrétní potřeby rodiny by měl na ni reagovat a vyvarovat se formálnímu naplňování. V dnešní době je nabídka vzdělávacích aktivit velice široká. Důležité při tvorbě vzdělávacího plánu je i zohlednit jaká forma vzdělávání pěstounské rodině vyhovuje. Jednou z forem je dopolední setkávání, které trvá maximálně 3 hodiny. Tuto formu oceňují především pěstouni prarodiče a pěstouni, kteří pečují o děti, které chodí do školy. Tato oblíbenost je způsobena kratším časovým úsekem, který není tak náročný na pozornost nebo i ukončení vzdělávání před skončením rozvrhu dítěte. Dalším jednou z mnoha forem vzdělávání jsou víkendové vzdělávací pobyty. Tyto pobyty oceňují především pěstouni, kteří pracují. Velkou výhodou je splnění více hodin vzdělávání najednou a odcestování mimo domov, což je velkým zpestřením i pro děti, které v době vzdělávání mají doprovodný program. Nejméně využívanou formou vzdělávání je samostudium. U této formy hraje velkou roli výběr kvalitní literatury. Následně musí náležitá osoba prověřit, zda pěstoun literaturu studoval (Pazlarová, 2016, s. 81-82).

Pěstoun má dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí povinnost absolvovat vzdělávání v časové dotaci 24 hodin za 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích. Okruhy pro zvyšování znalostí a dovedností upravuje Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení ZSPOD. Těmito okruhy jsou:

- čerpat nové informace a schopnosti v oblasti péči o dítě,

- čerpat znalosti a dovednosti v péči o specifické skupiny dětí, zejména dětí jiného etnika, dětí se zdravotním postižením, sourozeneckých skupin, dětí, které zažily týrání, zneužívání či zanedbávání,
- poskytování péče při změnách spojených se vzděláváním nebo vývojovými fázemi dítěte,
- naučit se zvládat krizové situace,
- návrat dítěte do biologické rodiny a přechod do jiné náhradní rodiny
- přípravu dítěte na osamostatnění se a odchod z pěstounské péče související se zletilostí (Sychrová, 2015, s. 64-65).

2.3 Dávky pěstounské péče

Od roku 2013 jsou dávky pěstounské péče upraveny v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ovšem s účinností od roku 2022 proběhla velká změna ohledně dávek pěstounské péče a vymezení osob, kterým tyto dávky náleží. Celkem zákon upravuje 5 různých příspěvků, které náleží při pěstounské péči. Před novelizací zákon upravoval příspěvek při ukončení pěstounské péče, ten byl ovšem od 1.1.2022 zcela zrušen. Nově byl přidán příspěvek při pěstounské péči.

Dávkami pěstounské péče jsou:

- a) příspěvek na úhradu potřeb dítěte,
- b) odměna pěstouna,
- c) příspěvek při pěstounské péči,
- d) příspěvek při převzetí dítěte,
- e) příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla.

2.3.1 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Podle § 953 občanského zákoníku má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do péče osoby pečující nebo do péče fyzické osoby nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. O vyplácení tohoto příspěvku rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce. Pokud je dítě svěřeno do péče různých osob pečujících během jednoho kalendářního měsíce, je příspěvek na úhradu potřeb dítěte vypláceno osobě pečující, která o dítě pečuje delší část měsíce. Pokud více různých pečujících osob se stará o nezaopatřené nezletilé dítě během kalendářního měsíce stejnou

dobu, rozhoduje krajská pobočka Úřadu práce, komu bude příspěvek vyplacen. Nárok na tento příspěvek má i dítě po dosažení zletilosti, nejdéle však do 26 roku života, pokud jde o nezaopatřené dítě podle zákona upravujícího státní sociální podporu a pokud trvale žije a uhrazuje společně náklady na své potřeby s osobou, která byla pře dosažením zletilosti osobou pečující. Peníze jsou vypláceny zletilému dítěti následující kalendářní měsíc, po měsíci, kdy dosáhl zletilosti. Tento příspěvek podlehl novelizaci zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí.

Výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte činí nyní za kalendářní měsíc

- a) 4 950 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- b) 6 105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- c) 6 985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- d) 7 260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

Před novelou zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí činil příspěvek na úhradu potřeb dítěte za kalendářní měsíc

- a) 4 500 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- b) 5 550 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- c) 6 350 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- a) 6 600 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

Jde-li o dítě, které je podle zákona o sociálních službách osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby, činí příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) Kč
Do 6 let	4650	5550	5900	6400
6 – 12 let	5650	6800	7250	7850
12 – 18 let	6450	7800	8300	8700
18 – 26 let	6750	8100	8600	9000

Tabulka č. 1- Příspěvek na úhradu potřeb dítěte (ZoSPOD, §47f).

Před novelou zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí byly tyto příspěvky následující

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti III (těžká závislost) Kč	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná závislost) Kč
Do 6 let	5115	6105	6490	7040
6 – 12 let	6215	7480	7975	8635
12 – 18 let	7095	8580	9130	9570
18 – 26 let	7425	8910	9460	9900

Tabulka č. 2- Příspěvek na úhradu potřeb dítěte před novelou zákona (MPSV, © 2013).

2.3.2 Odměna pěstouna

Dle ustanovení §47i ZoSPOD má nárok na odměnu pěstouna osoba pečující, která poskytuje dítěti zprostředkovanou pěstounskou péči, a osoba v evidenci. Nárok má i osoba, která byla po dosažení zletilosti dítěte jeho pěstounem. Tato fyzická osoba má nárok na odměnu pouze pokud má nezaopatřené dítě pěstouna nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Jestliže se jedná o manželé, kteří jsou oba osobou pečující, může krajská pobočka Úřadu práce přiznat

každému z manželů odměnu pěstouna, ale pouze ve výši poloviny částky odměny. Nejprve ale o toto rozdělení musí oba požádat na příslušné pobočce Úřadu práce. Důležitou roli při výpočtu této odměny je minimální mzda, počet dětí v péči, zdravotní stav dítěte a typ pěstounské péče.

U osoby pečující, která zároveň není osobou v evidenci, činí odměna pěstouna za kalendářní měsíc, není-li dále stanoveno jinak,

- a) 1násobek minimální mzdy za měsíc při péči o 1 dítě,
- b) 1,2násobek minimální mzdy za měsíc při péči o 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I (lehká závislost),
- c) 1,5násobek minimální mzdy za měsíc při péči o 2 děti,
- d) 2násobek minimální mzdy za měsíc při péči o 3 děti nebo o 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost), ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost).

Výše odměny pěstouna osoby v evidenci za kalendářní měsíc, není-li dále stanoveno jinak, činí

- a) 1,8násobek minimální mzdy za měsíc, jde-li o osobu v evidenci, která není zároveň osobou pečující, anebo je-li zároveň osobou pečující, které je do péče svěřeno 1 dítě,
- b) 2násobek minimální mzdy za měsíc, je-li osoba v evidenci zároveň osobou pečující, které je do péče svěřeno 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I (lehká závislost),
- c) 2,2násobek minimální mzdy za měsíc, je-li osoba v evidenci zároveň pečující osobou, které je do péče svěřeno 1 dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni II (středně těžká závislost), ve stupni III (těžká závislost) nebo ve stupni IV (úplná závislost).

Před novelou zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí byla odměna pěstouna následující

- a) 8 000 Kč bylo-li pečováno o jedno dítě,
- b) 12 000 Kč bylo-li pečováno o dvě děti,
- c) 20 000 Kč bylo-li pečováno o tři děti nebo bylo-li pečováno alespoň o jedno dítě, které je osobou závislou na pomoci jiné fyzické osoby

2.3.3 Příspěvek při pěstounské péči

Nárok na tento příspěvek má dle §47ja ZoSPOD osoba, která poskytuje dítěti nezprostředkovanou pěstounskou péči. Příspěvek je vyplácen po dobu, po kterou má nezaopatřené dítě nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Existuje výjimka, která stanovuje, že pokud dítě nemá nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte z důvodu, že požívá důchod z důchodového pojištění, jehož výše je stejná nebo vyšší než tento příspěvek, tak má osoba pečující nárok na příspěvek při pěstounské péči. Základní výpočet příspěvku při pěstounské péči za kalendářní měsíc je dána součinem částky životního minima jednotlivce a koeficientu 2,3. Pokud má osoba vyživovací povinnost k dítěti, je tato částka příspěvku nižší. Jestliže je svěřené dítě závislé na pomoci jiné fyzické osoby, částka se zvedá. Od 1. ledna 2023 dle MPSV činí částka životního minima pro jednotlivce 4 860 Kč.

2.3.4 Příspěvek při převzetí dítěte

Nárok na příspěvek při převzetí dítěte má osoba, která převzala dítě do pěstounské péče. Pokud převezme osoba pečující dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu, nesmí být součet příspěvků při převzetí dítěte vyšší než 40 000 Kč v období jednoho roku. Tento příspěvek novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí nijak nezměnila. Tento příspěvek nepodlehл novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí.

Výše příspěvku při převzetí dítěte činí

- a) do 6 let 8 000 Kč,
- b) od 6 do 12 let 9 000 Kč,
- c) od 12 let do 18 let 10 000 Kč.

2.3.5 Příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla

Dle ustanovení §47mZoSPOD nárok na příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla má osoba pečující, která má v pěstounské péči nejméně 3 děti. Tyto děti musí být nezaopatřené. Výše tohoto příspěvku činí 70% pořizovací ceny motorového vozidla nebo výdajů, které byly použity na opravu motorového vozidla, které musí být prokazatelné. Tato částka však nemůže přesáhnout 100 000 Kč. Poslední podmínky jsou takové, že motorové

vozidlo nesmí být používáno k výdělečné činnosti a v období posledních 10 kalendářních měsíců nesmí být částka vyšší jak 200 000 Kč. Tento příspěvek nepodlehl novelizaci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí.

Nově novela upravuje další dva příspěvky, kterými jsou **zaopatřovací příspěvek opakující se** a **zaopatřovací příspěvek jednorázový**. Tyto příspěvky jsou určeny pro mladé dospělé, kteří odcházejí z ústavní výchovy nebo náhradní rodinné péče. Zaopatřovací příspěvek jednorázový činí 28 750 Kč a je již podle názvu vyplacen pouze jednou. Zatímco zaopatřovací příspěvek opakující se je vyplácen nejdéle do 26. roku života nezaopatřeného mladého dospělého a činí 17 250 Kč za měsíc (Úřad práce, zaopatřovací příspěvek, ©2022).

2.4 Potřeby dítěte v pěstounské péči

Liská potřeba je stav charakterizovaný dynamickou silou, která vzniká z pocitu nedostatku nebo přebytku, touhou něčeho dosáhnout v oblasti biologické, psychologické, sociální nebo duchovní. Potřeby jsou nutné, užitečné, velmi úzce souvisí se zachováním a s kvalitou našeho života (Šamánková et. al, 2011, s. 12). I děti, které byly svěřeny do pěstounské péče mají stejné potřeby a požadavky jako ostatní děti a měly by být naplňovány. Jejich následující vývoj je závislý na bezpečí, lásce, výchově, vzdělání a v neposlední řadě také na zdravotní a sociální péči. Jelikož tyto děti mají většinou za sebou ne moc pěknou minulost mohou mít nenaplněné potřeby. To může vést k tomu, že tyto děti nedůvěřují člověku, necítí se bezpečně a neuvědomují si zdravě samo sebe. Dětem může způsobit panickou reakci i jen chvilkové opuštění v náhradní rodinné péči (Archerová, 2001). Pěstouni z výchovy vlastních dětí nemají zkušenost porozumět potřebám dítěte, které prožilo jakékoliv trauma a nedokáží porozumět všem jeho nejistotám (Bořová et. al, 2008, s. 18). Jako prvním představitelem teorie uspokojování potřeb se stal John Bowlby. Ten se zabýval především vztahem mezi matkou a dítětem, který je pro dítě zásadní vzhledem k jeho vývoji. Attachment neboli přilnutí, vazba, citová vazba nebo citové pouto jsou základními pojmy teorie. Tyto slova vyjadřují velmi emocionální vazbu dítěte na primárního pečovatele (Sychrová, 2015, s. 15). Rychlá reakce rodiče na potřeby dítěte jsou zdrojem základní důvěry dítěte v sebe samo. Dítě zažívá stres, jakmile na jeho potřeby nikdo neodpovídá nebo neodpovídá adekvátně (Sychrová, 2015, s. 15).

Pokud se jedná o bezpečnou vazbu mezi matkou a dítětem, umí se matka zaměřit na potřeby dítěte a naplňovat je. Pro další sociální, emoční a kognitivní vývoj jsou ve vztahu důležité

emoční zkušenosti, zájem o dítě rodiči, pozitivní interakce, sycení dítěte podněty a jeho stimulace (Sychrová, 2015, s. 16-17). Matějček upozorňuje na to, že životní potřeby nespočívají jen v péči, ale i další které jsou spojené s výchovou:

- potřeba kvality, množství a proměnlivosti vnějších podnětů,
- potřeba smysluplnosti světa, pořádek a smysl v podnětech,
- potřeba sociálních a emocionálních vztahů,
- potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty,
- potřeba životních perspektiv a otevřené budoucnosti (Matějček in Škoviera, 2007, s. 27).

Attachment – teorie citové vazby

Teorie citové vazby je úzce spjata s tématem dětí v náhradní rodinné péči, protože děti z ústavní péče mívají narušenou vztahovou vazbu. Pokud chybí dostatečná odezva na potřeby dítěte v raném věku, dítě se začne brát jako nadbytečné a nemá důvěru v okolní svět. Pokud jsou adekvátně naplňovány potřeby dítěte a dítě má skvělý vztah s osobou pečující, dítě má důvěru v okolní svět. Existují 4 typy citové vazby. Pokud je dítě zvidavé a nemá problém navazovat s blízkými vztahy, jedná se o citovou vazbu bezpečnou. Další 3 typy vazby jsou tzv. nejisté. Jako první se jedná o úzkostný typ. U tohoto typu vazby dítě přehnaně intenzivně projevuje své emoce, to se děje díky projevům matky, které jsou předvídatelné a stálé. Opakem je vyhýbavý typ citové vazby. Kvůli odmítavým projevům matky se dítě naučí neprojevovat své emoce, to se týká především křiku a pláče. Nejvíce ohrožující je typ dezorientovaný. Tento typ vzniká hlavně při týrání a zneužívání dítěte. Dítě se stane chronicky úzkostné a vykazuje podobné chování jako má jeho pečující osoba. Pokud byly děti již jako malé opuštěny a byly umístěny do ústavní výchovy, nemají žádný attachment. Děti nemají šanci si vytvořit výše zmíněnou bezpečnou vazbu na pečující osobu z důvodu střídání personálu. Je důležité, aby pěstouni byli s tímto obeznámeni, protože pro dítě je důležité následné pochopení a potřebují pomoc od pěstounů (Patočková, Kubicová, Novotná, 2019, s. 18-19).

2.5 Příbuzenská pěstounská péče

Jedno z předních míst náhradní rodinné péče zaujímá pěstounská péče, která je vykonávána příbuznými dítěte. Péče příbuzných má v ČR dlouholetou tradici. V minulosti byla péče příbuzných často jedinou možností k umístění dítěte do ústavní výchovy (Pazlarová, 2016, s. 129). Příbuzenským pěstounem se může stát sourozenec, teta, strýc, někdy i vzdálenější příbuzný, nejčastěji se pěstouny stávají prarodiče dítěte. Příbuzenské pěstounské rodiny mají jiný motiv vzniku než u klasické pěstounské péče. Pěstoun se dlouhodobě rozhoduje o přijetí dítěte rodiny, prochází dlouhým procesem zprostředkování. Zatímco u příbuzenských pěstounů se tato událost stane velmi rychle, často když vyústí dlouhodobé rodinné problémy. Příbuzný dítěte se musí rychle rozhodnout, převzít zodpovědnost za dítě, a tak prožívá stavy jiné než dítě. Dítě je vystaveno přijetí rozhodnutí příbuzného (Uhlířová et. al, 2010, s. 6-7). Velkou výhodou příbuzenské pěstounské péče je znalost dítěte rodinného prostředí a rodinných osob. Dětem odpadá tedy velký stres z adaptace na novou rodinu (Pazlarová, 2016, s. 133). Hanušová a Hanousková (2017, s. 9) uvádí 4 hlavní pozitiva příbuzenské pěstounské péče. Prvním z nich je, že existuje emocionální pouto mezi dítětem a pečující osobou. Dalším pozitivem je, že dítě má zachováno vazby na prostředí. Dítě cítí své kořeny a o to víc se cítí součástí rodiny. Posledním pozitivem je větší šance na zachování vztahu s rodičem. Tento typ pěstounské péče může mít ale i svá rizika. Tato volba péče nemusí být v nejlepším zájmu dítěte, jestliže má rodina stejný životní styl, postoje a hodnoty jako osoby, od kterých dítě odešlo z důvodu špatné péče. Dalším rizikem pro příbuzenské pěstouny může být nastavování hranic pro rodiče dítěte (Pazlarová, 2016, s. 133-135).

Příbuzenští pěstouni často využívají služeb doprovázejících organizací. Jedná se o dílčí služby, které komplexně podporují pěstounskou rodinu v péči o svěřené dítě. Na rozdíl od OSPODu, který má kontrolní funkci, doprovázející organizace má funkci podpůrnou. Pracovníkovi doprovázející organizace, který navštěvuje pěstounskou rodinu, se říká tzv. klíčový pracovník. Ten by měl zastávat roli „přítele v rodině“. Pěstouni a jejich svěřené děti probírají s klíčovým pracovníkem radosti a starosti každodenního života. Klíčový pracovník se sociálním pracovníkem OSPODu úzce spolupracuje a jsou v průběžném kontaktu. V rámci doprovázení jsou typy služeb poskytované pěstounům rámcově definované v dohodě o výkonu pěstounské péče. Pokud pěstouni využívají doprovázení nestátní organizace, často také využívají služby nad minimální rámec daný zákonem. Pokud pěstounskou rodinu doprovází OSPOD, tak jsou rodinám poskytovány pouze základní služby dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí (Pazlarová, 2016).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

V našem výzkumu se zaměřujeme na změnu dávek pěstounské péče a její dopad na příbuzenskou pěstounskou péči. Jelikož často probíhají změny dávek pro pěstounské rodiny a v roce 2022 proběhla změna větší, než tomu bylo jindy. Tuto novelu upravuje zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, provedená zákonem č. 363/2021 Sb. Před novelou bylo dávek pro pěstouny pouze pět, nyní novela upravuje celkem šest sociálních dávek. Jedná se o tyto dávky: odměna pěstouna, příspěvek při pěstounské péči, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a nově zaopatřovací příspěvek, který se dělí na opakující se a jednorázový. Zatímco příspěvek při ukončení pěstounské péče byl od 1.1. 2022 zrušen. Mimo nových dávek, novela přinesla u některých dávek i jejich navýšení.

Příbuzenskou pěstounskou péči vykonávají většinou prarodiče dětí, kteří často již pobírají důchod, nebo kvůli zaopatření dítěte jsou nuceni odejít do předčasného důchodu. Z tohoto důvodu je finanční podpora ze strany státu pro pěstouny velmi důležitá. Kdyby nebyly dostatečné dávky pěstounské péče, více dětí by skončilo v ústavní péči. Ovšem mimo navýšení některých z dávek se můžeme setkat i s tím, že řada příbuzenských pěstounů přišla o nemalou částku v rámci toho, že před novelou zákona měli nárok na odměnu pěstouna a novela upravila, že na odměnu pěstouna má nárok pouze zprostředkovaní pěstouni a nezprostředkovaní mají nárok na příspěvek při pěstounské péči. Proto se budeme zajímat, jak finanční situaci hodnotí příbuzenští pěstouni a jaký mají názor na novelu zákona. Dále se budeme zabývat, jak zabezpečují příbuzenští pěstouni potřeby dětí, zda jim mohou poskytnout pouze základní potřeby, či si díky příspěvku na úhradu potřeb dětí mohou dovolit vyšší zabezpečení potřeb. Jelikož i děti v pěstounské péči mají stejné potřeby jako děti z úplných rodin, nebo někdy dokonce větší, je potřeba neopomíjet i toto téma.

Tento výzkum by mohl zajímat žadatele o pěstounství, kteří mají získat do příbuzenské pěstounské péče děti, protože poskytování kvalitní péče a dostatečné zabezpečení dětí může být úzce spjato s finanční situací rodiny a nemuselo by pak docházet v takové míře na rušení pěstounské péče z finančních důvodů. Často se také pěstouni mohou setkávat s názorem okolí, že si vzali dítě do pěstounské péče jen kvůli dávkám pěstounské péče, a přitom je realita mnohdy úplně jiná.

3.1 Výzkumné cíle

Hlavním cílem výzkumu je zjistit, **jakým způsobem zabezpečují příbuzenští pěstouni potřeby dětí na základě novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.**

Dále jsme zvolili tyto dílčí cíle:

- Analyzovat názor příbuzenských pěstounů na výši dávky určené na naplnění potřeb dětí v souladu se změnou dávek pěstounské péče.
- Zjistit způsoby naplňování duševních potřeb dětí za pomoci příbuzenských pěstounů v souladu se změnou dávek pěstounské péče.
- Odkrýt způsoby naplňování materiálních potřeb dětí za pomoci příbuzenských pěstounů v souladu se změnou dávek pěstounské péče.
- Odhalit vnímání novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí příbuzenskými pěstouny.

3.2 Výzkumné otázky

Na základě výzkumných cílů jsme zformulovali hlavní výzkumnou otázku a čtyři dílčí výzkumné otázky.

Jakým způsobem zabezpečují příbuzenští pěstouni potřeby dětí na základě novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí?

- Jaký je názor příbuzenských pěstounů na výši dávky určené na naplnění potřeb dětí v souladu se změnou dávek pěstounské péče?
- Jakým způsobem příbuzenští pěstouni naplňují duševní potřeby dětí v souladu se změnou dávek pěstounské péče?
- Jakým způsobem příbuzenští pěstouni naplňují materiální potřeby dětí v souladu se změnou dávek pěstounské péče?
- Jakým způsobem příbuzenští pěstouni vnímají novelu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí?

3.3 Výzkumná metoda a technika

Za účelem zjistit, jakým způsobem zabezpečují příbuzenští pěstouni potřeby dětí a jak jejich životy ovlivnila novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, jsme zvolili kvalitativní výzkum. U kvalitativního výzkumu se výsledků nedosahuje pomocí statistických procedur nebo jiných způsobů kvantifikace. Kvalitativní výzkumy se především týkají života lidí, příběhů, chování a vzájemných vztahů (Strauss, Corbinová, 1999, s. 10). Jako metodu sběru dat jsme zvolili rozhovor. Tazatel během rozhovoru dává otázky respondentovi a díky získaných odpovědích shromažďuje data o konkrétní problematice. U kvalitativního rozhovoru se tazatel až po určité době dozví, jak respondent vnímá danou problematiku (Hendl, Remr, 2017, s. 83-85). Rozhovory probíhaly za fyzické účasti obou stran. Jako typ rozhovoru jsme zvolili hloubkový rozhovor. Tuto metodu jsme zvolili z důvodu získání co nejdetailnějších informací, na jejichž základě je možné získat informace, které se vzájemně propojují a následně nám poskytly ucelený obraz o dané skutečnosti. Kvale (1996, s. 5-6 in Švaříček, Šedřová, 2007) definuje hloubkový rozhovor jako *metodu, jejímž účelem je získat vyličení žitého světa dotazovaného s respektem k interpretaci významu popsanych jevů. Prostřednictvím hloubkového rozhovoru jsou tedy zkoumáni členové určitého prostředí, určité specifické sociální skupiny s cílem získat stejné pochopení jednání událostí, jakým disponují členové dané skupiny. Pomocí otevřených otázek může badatel porozumět pohledu jiných lidí, aniž by jejich pohled omezoval pomocí výběru položek v dotazníku. Hloubkový rozhovor umožňuje zachytit výpovědi a slova v jejich přirozené podobě, což je jeden ze základních principů kvalitativního výzkumu* (Lofland, 1971, cit. podle Patton, 2002 in Švaříček, Šedřová, 2007).

V našem výzkumu jsme zvolili 2 základní okruhy, na které jsme se zaměřili v hloubkové rozhovoru. Prvním okruhem je zabezpečení potřeb dětí, tento okruh čítal celkem 19 otázek. A druhým okruhem byla novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, který čítal 3 otázky v rozhovoru.

3.4 Výzkumný soubor

Základní soubor byl tvořen z příbuzenských pěstounů na území České republiky ve Zlínském kraji. *Příbuzní tvoří celkově zhruba dvě třetiny všech pěstounů. Tito pěstouni neprocházejí standardním procesem zprostředkování jako nepřibuzní pěstouni. Znamená to, že se jich do značné míry netýká proces posuzování jejich kompetencí a nemusí se zúčastnit příprav před individuálním posouzením, tj. majetkové a sociální poměry příbuzné osoby*

a jejich rodiny. Výhodou této formy náhradní rodinné péče je finanční podpora státu, odborná podpora výkonu péče definovaná v dohodě o výkonu pěstounské péče a respitní složka podpory pěstounů rovněž specifikovaná v dohodě o výkonu PP (Pazlarová 2016, str. 130–131). Způsob výběru respondentů jsme zvolili jako záměrný.

Výzkumný soubor tvoří čtyři příbuzenští pěstouni ze Zlínského kraje. Všichni tito lidé jsou pěstouny několik let, aby mohli dobře zhodnotit, jak tomu bylo před a po novele zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Jelikož byl vybrán záměrný způsob výběru, jako respondenty jsme si vybrali ženy, které mají v pěstounské péči děti samy a nemají nikoho, kdo by jim pomáhal naplňovat potřeby dětí. Dalším našim kritériem bylo, že se musí jednat o pěstounky, které jsou ve starobním důchodu nebo pracují brigádně. Tyto kritérium bylo vybrané, protože tyto ženy nemají takový přísun financí a chtěli jsme zjistit, jestli jsou schopny adekvátně zabezpečit potřeby dětí. Nejprve jsme zkontaktovali Orgán sociálně-právní ochrany dětí a ten nám následně zprostředkoval příbuzenské pěstouny. Všichni tito pěstouni byli zkontaktováni a až po souhlasu s rozhovorem nám následně OSPOD poskytl kontaktní údaje. Pro lepší přehlednost respondentů jsme vytvořili tabulku.

Respondent	Pohlaví	Počet dětí v pěstounské péči	Věk dětí	Jak dlouho je vykonávána pěstounská péče
1	Žena	2	21 let a 14 let	11 let
2	Žena	1	9 let	5 let
3	Žena	2	14 let a 10 let	9 let
4	Žena	2	17 let a 14 let	7 let

Tabulka č. 3- Přehled respondentů

3.5 Realizace výzkumu

Orgán sociálně-právní ochrany dětí byl kontaktován na konci měsíce ledna roku 2023 pomocí e-mailu s prosbou o zprostředkování příbuzenských pěstounů. V e-mailu jsme se nejdříve představili a následně uvedli čeho se náš výzkum týká, kritéria výzkumu a také jsme zdůraznili, že je výzkum zcela anonymní, ale musí být nahráván na diktafon z důvodu následné analýzy dat. Pracovnice OSPODu byla velmi ochotná a rozeslala vhodným pěstounům e-mail, zdali by byl někdo ochoten se výzkumu zúčastnit. Na začátku února 2023 nám pracovnice poslala v e-mailu kontakty na příbuzenské pěstounky, které souhlasily s realizací rozhovoru a ty jsme poté kontaktovali sami. Příbuzenské pěstounky byly osloveny během února 2023. Téma, kterému jsme se v rozhovoru věnovaly, věděly respondentky dopředu, ale nebyly jim poskytnuty přesné otázky z důvodu sledování reakcí a emocí. Po telefonu nebo e-mailu jsme se domluvily s respondentkami na datumu a přesnému času schůzky. Tři schůzky probíhaly přímo v místě bydliště pěstounů a jeden ve městě. Rozhovory trvaly zhruba 30 minut. Na začátku každého rozhovoru byly respondentky znovu seznámeny s tématem, který se týká naší bakalářské práce a znovu byly tázány, zda souhlasí s nahráváním rozhovoru pomocí mobilního telefonu. Všechny respondentky souhlasily. Všechny rozhovory byly provedeny ve stejném týdnu a všechny měly dost podobnou atmosféru. Bylo zřejmé, že se respondentkám moc dobře nemluví o daném tématu, ale i přesto zodpověděly všechny naše otázky a byly velmi milé a ochotné. Nakonec byly všechny rozhovory doslovně přepsány k následné analýze dat.

4 ANALÝZA DAT

Jelikož je tato bakalářská práce pojata kvalitativně tak jsme jako metodu analýzy dat zvolili zakotvenou teorii. Strauss a Corbinová (1999, s. 14) definují zakotvenou teorii jako *teorii induktivně odvozenou ze zkoumání jevu, který reprezentuje. To znamená, že je odhalena, vytvořena a prozatímně ověřena systematickým shromažďováním údajů o zkoumaném jevu a analýzou těchto údajů. Nezačínáme s teorií, kterou bychom následně ověřovali. Spíše začínáme zkoumanou oblastí a necháváme, ať se vynoří to, co je v této oblasti významné.* Pomocí transkripce, což je převedení mluveného slova do písemné podoby, byly převedeny data ze všech čtyř rozhovorů. Poté byla analýza dat zpracována pomocí otevřeného kódování. Kódování je proces, kdy jsou údaje rozebírány, rozbity na jednotky a těmto jednotkám jsou přidělena určitá jména, se kterými pak výzkumník dále pracuje (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 211). Nejprve byl tedy daný text v přepsaném rozhovoru rozdělen do jednotek. Jednotkou dle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 211) může být slovo, sekvence slov, věta nebo odstavec. Jednotkou se tedy stává významový celek různé velikosti. Dále byl každé takto vzniklé jednotce přidělen určitý kód. Lee a Fielding (2004 in Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 212) uvádějí, že kód je slovo nebo krátká fráze, která nějakým způsobem vystihuje určitý typ a odlišuje jej od ostatních. Jakmile jsme vytvořili kódy, tak jsme je podle významu přiřadili do nově pojmenované kategorie. Jak uvádí Švaříček a Šed'ová (2007, s. 221) znamená to tedy, že desítky kódů, které vzešly z otevřeného kódování jsme seskupili podle podobnosti nebo jiné vnitřní souvislosti. Začali jsme tedy budovat hierarchický systém. Otevřené kódování je dost pracná, ale zároveň jednoduchá technika, která směřuje k velmi detailní a hloubkové práci s textem. Rozkrývá významy, které nemusí být hned zřejmé (Švaříček, Šed'ová, 2007). Na základě výpovědí respondentek a následnému kódování jsme vytvořili čtyři kategorie. Budeme používat tyto zkratky pro respondentky: R1, R2, R3 a R4. Následně po otevřeném kódování bylo použito axiální kódování z důvodů hledání vztahů mezi kategoriemi a následném znázornění vazeb mezi těmito kategoriemi. V poslední řadě byla analýza zakončena selektivním kódováním, a to z důvodu vyhledání hlavní kategorie, která bude velmi podstatná pro výzkum naší bakalářské práce.

Na základě hlavního výzkumného cíle a výzkumné otázky jsme se snažili zjistit, jak příbuzenští pěstouni naplňují potřeby dětí, které mají v pěstounské péči a snažili se najít odpověď na dopad novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí na příbuzenské pěstouny. Naše výzkumná otázka zněla: **Jakým způsobem zabezpečují příbuzenští pěstouni potřeby dětí na základě novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně**

právní ochraně dětí? Čtyři vzniklé kategorie jsme určili následovně: Nástrahy, Stále samé peníze, Potřeba jako potřeba, Je všechno nové dobré?

4.1 Kategorie a kódy

Díky analýze dat nám při otevřeném kódování vznikli již výše zmíněné čtyři kategorie. Z těchto vzniklých kategorií dostaneme odpovědi na výzkumné otázky. Každá kategorie obsahuje několik kódů, pro lepší přehlednost jsme vytvořili tabulku.

Nástrahy	Problémy ve škole, Finanční problémy, Nutnost podpisu zákonného zástupce, Rychlé rozhodnutí o přijetí dítěte, Zdravotní problémy, Psychické potíže, Osobní omezení pěstouna, Problémy s biologickými rodiči, Povinnosti pěstouna
Stále samé peníze	Důležitost věku dítěte, Hodnocení dávky, Vliv financí na péči, Náklady pěstounských rodin, Nedostatečnost dávek na mimoškolní aktivity, Hlavní výdaje, Spoření do budoucna, Finanční soběstačnost, Hospodaření dítěte s penězi, Více dětí více peněz, Rozdíl v příjmech, Přivýdělek, Důležitost finanční podpory, Láska nad penězi
Potřeba jako potřeba	Kapesné, Mimoškolní aktivity, Prospěch ve škole, Stejně potřeby dětí v PP jako v úplných rodinách, Pomocná ruka při naplnění potřeb, Zajištění psychologické pomoci, Materiální zabezpečení, Motivace do budoucna, Podpora od pěstounů, Důležitost říkání pravdy, Komunikace s dítětem, Výhody pro pěstouny
Je všechno nové dobré?	Snížení odměny pěstouna, Získání informací týkající se novely, informace od OSPODu, Změna k horšímu, Finanční změna

Tabulka č. 4- Kategorie a kódy

Nástrahy

Tato kategorie značí všechny nástrahy, kterým musí pěstouni, kteří vykonávají pěstounskou péči čelit a o kterých se respondentky našeho výzkumu v rozhovorech zmínili.

Tato kategorie obsahuje následující kódy: Problémy ve škole, Finanční problémy, Nutnost podpisu zákonného zástupce, Rychlé rozhodnutí o přijetí dítěte, Zdravotní problémy, Psychické potíže, Osobní omezení pěstouna, Problémy s biologickými rodiči, Povinnosti pěstouna

Každá rodina, ať už úplná nebo pěstounská, má nějaké problémy nebo nástrahy, kterým musí čelit. Ovšem v pěstounských rodinách se někdy mohou objevit problémy větší, než tomu bývá normálně. **R1** mluvila o tom, že i když má její vnučka ve škole dobré známky a ve škole jí to jde, tak mívá ve škole psychické ataky, které nejsou zapříčiněny učivem, ale jejími spolužáky, jak se k ní chovají. Děti v pěstounských rodinách, a je jedno, jestli ve zprostředkovaných nebo nezprostředkovaných, si prošly nějakou životní etapou, která není vůbec jednoduchá a musí se vypořádat s většími problémy než ostatní děti. **R3** hovořila také o tom, že její vnučka má potíže ve škole, a to konkrétně s paní učitelkou, která si dle jejích slov v rozhovoru hodila dívku do škatulky, že je v pěstounské péči, a tudíž je nějakým způsobem nezvladatelná. S tímto problémem se respondentka potýká od začátku docházky vnučky do základní školy. Děti v pěstounských rodinách se od malička mohou potkávat s takovým škatulkováním, protože se jaksí vymykají od standardních dětí, které mají biologickou matku i biologického otce. Z tohoto důvodu mohou mít děti v pěstounské péči větší potřebu, co se týká psychologické pomoci. **R4** v našem rozhovoru uvedla něco podobného. Uvedla, že si myslí, že spousta pěstounů musí čelit výzvám, které se týkají školy svěřeného dítěte. Jednak se může jednat o šikanu svěřeného dítěte, protože především děti vnímají sebemenší rozdíly na každém člověku, ale respondentka se zmínila o problému, který řešili dlouhou dobu a tím problémem byla fixace vnuka na respondentku a tím zapříčiněné problémy ve škole. Jediná **R2** se nám svěřila s tím, že její vnučka nemá žádné problémy, které se týkají školy a nemá problém ani se zapadáním do kolektivu. Další velkou výzvou, které musí příbuzenští pěstouni je čelit jsou finance. Nedostatek financí je zapříčiněn tím, že velkou většinu příbuzenských pěstounů tvoří právě prarodiče dětí, kteří nejsou aktivní na trhu práce. Všechny naše respondentky byly ke vztahu k dítěti jako babičky a všechny jsou na výchovu a zabezpečení potřeb dětí samy a o to mají složitější životní situaci. Snaží se poskytnout dětem maximum, snaží se, aby děti zapadaly do kolektivu a nevyčnívaly například jiným oblečením. **R1** hovořila v rozhovoru o situaci, kdy jakožto

starobní důchodce nemá žádné velké příjmy navíc je na vychovávání dětí a jejich zabezpečení potřeb sama, protože ovdověla. Respondentka hovořila, že je možný přivýdělek, ale z důvodu pokročilého věku to není pro ni možné. **R2** dodala, že pokud má pěstoun průměrný důchod a žije v podnájmu v bytě, tak dle slov respondentky absolutně nemůže vyjít s financemi. Dále také vzpomínala fakt, že chce pěstoun vzít děti například na dovolenou, tak je finanční částka absolutně nedostatečná. **R1** se poté zmínila o tom, že další velkou nástrahou je pro pěstouny podpis zákonného zástupce. Jelikož v naší bakalářské práci zkoumáme z velké části potřeby dětí a k tomu neodmyslitelně patří i zabezpečení do budoucna, třeba nějakým odkládáním a spořením peněz. Ale pokud je dítě nezletilé a pěstoun chce založit nějaký spořicí účet na jméno dítěte, tak je potřeba podpis zákonného zástupce a tím pěstouni nejsou. Stává se, že ani nebývají v kontaktu s biologickými rodiči a podpis zákonného zástupce nemohou z mnoha důvodů získat. *„Pokud to dítě je do 18 let, tak mu nemůžete šetřit. Protože tam všechno závisí od zákonného zástupce. Na všechno potřebujete podpis zákonného zástupce. Ať je to pojištění nějaké, ať je to stavební spoření, nebo je to spořicí účet. Na všechno potřebujete podpis zákonného zástupce a pokud ho nemáte, tak neuděláte naprosto nic.“* Mimo jiné, **R2** a **R3** nezávisle na sobě podotkly, že nejen na finance je pěstounská péče náročná, ale i na jakési osobní omezení pěstouna. **R2** mluvila o tom, že pěstounská péče je velmi náročná na situaci bytí a že se respondentce změnil život o 360 stupňů. Člověk v důchodovém věku tak nějak počítá s tím, že si bude užívat zaslouženého klidu a místo toho se musí starat o vnučku a jako pěstoun má také spoustu povinností, které se týkají pěstounské péče. **R1** v rozhovoru uvedla, že rozhodnutí o přijetí dítěte muselo být bleskové a nemohla se moc rozmýšlet, zda zprostředkuje dítěti pěstounskou péči či nikoliv. Pěstounská péče obnáší spoustu zařizování, a i pěstouni mají určité povinnosti, které biologičtí rodiče řešit nemusí. O této skutečnosti se nám zmínila v rozhovoru **R3**. Dle respondentky pěstouni mají daleko více povinností než úplná rodina. Jako hlavní povinnosti uvedla udržování kontaktu s biologickými rodiči, nutnost vzdělávání pěstounů nebo také kontrolu z OSPODu nebo dojíždění doprovázející organizace. Pěstoun musí umožňovat setkání svěřeného dítěte s biologickými rodiči. Tohle setkávání může mít ale i záporný dopad, jak nám sdělila **R3**. Dle respondentky a jejich slov jí kontakt s biologickou matkou dětí zapříčinil rozpad důvěry u mladší vnučky a musí teď pracovat na jejím obnovení.

Stále samé peníze

V této kategorii se budeme zabývat tím, jak příbuzenští pěstouni vidí a hodnotí dávky pěstounské péče. Zda jsou dávky adekvátní k potřebám dětí a jak se celkově příbuzenské pěstounky vypořádávají s finanční situací rodiny.

K této kategorii byly přiřazeny následující kódy: Důležitost věku dítěte, Hodnocení dávky, Vliv financí na péči, Náklady pěstounských rodin, Nedostatečnost dávek na mimoškolní aktivity, Hlavní výdaje, Spoření do budoucna, Finanční soběstatečnost, Hospodaření dítěte s penězi, Více dětí více peněz, Rozdíl v příjmech, Prívýdělek, Důležitost finanční podpory, Lásky nad peníze

Celkově pěstouni se mohou potýkat s tím, že široká veřejnost si myslí, že si vzali dítě do pěstounské péče jen kvůli dávkám. Ovšem naše respondentky se shodly na tom, že dávky pěstounské péče jsou nedostatečné a také hodně záleží na věku dítěte, které jim bylo svěřeno. I když se dávky pěstounské péče zvyšují věkem dítěte, tak z našich rozhovorů plyne, že pro děti menšího věku jsou dávky adekvátní, ale stoupajícím věkem dítěte nejsou dávky adekvátně navyšovány. Pouze jedna respondentka nám sdělila, že jsou dávky dostatečné, ale v podstatě jen na potřebné věci. Jedná se o respondentku **R3** a uvedla toto. „*Jelikož si myslím, že částka, kterou berou obě děti, nebo na každého, je to samozřejmě i věkem dítěte. V případě mojem, kdy mladému je 14 a mladé 10, tak ty peníze, co na ně dostávám, tak si myslím, že jsou akorát, na to abych zajistila potřebné věci, které potřebujou z té dávky, co beru na ně.*“

R1 nám v rozhovoru odpověděla na otázku, zda je příspěvek na úhradu potřeb dítěte a dle ní také dost záleží na věku dítěte. Z jejích slov vyplynulo, že pro děti navštěvující základní školu je příspěvek relativně dostačující. A pro mládež, která chodí na střední a vysoké školy je příspěvek nedostačující a absolutně pro vysokoškoláky. **R2** měla nachystaný přehled financí za mimoškolní aktivity a také uvedla nedostatečnost příspěvku na úhradu potřeb dětí. Respondentka uvedla, že si zakládá na mimoškolních aktivitách pro vnučku, aby nevyhledávala nevhodné příležitosti a snaží se ji přes léto hodně zaměstnat. Dle jejího přehledu zaplatí za léto za vnučku pouze za mimoškolní aktivity 30 tisíc korun a zdůraznila, že má v pěstounské péči pouze jedno dítě a finance za více dětí. **R4** také uvedla, že jsou dávky pěstounské péče nedostačující, a to hlavně u staršího vnuka. Uvedla, že s věkem potřeby dětí rostou hlavně v sociálních vazbách. Všechny respondentky se shodly na tom, že by uvítaly navýšení příspěvku na úhradu potřeb dítěte, a to obzvlášť u starších dětí, uvedly, že u dětí na základní školách nějaké výrazné navýšení není potřebné. Zajímaly nás, jaké mají pěstounské rodiny hlavní výdaje a zjistily jsme, že se se jedná především o naplnění

základních potřeb. Jednalo se o to samé a byla to strava, oblečení a věci do školy. **R3** k hlavním výdajům podotkla: „Škola, oblečení, strava. Ted' třeba měli jet děti na lyžák a nejeli, protože to vyšlo skoro na 12 tisíc, takže toto jsou věci, na které já jako pěstoun nedosáhnu, abych dítěti mohla zaplatit takovou částku velkou.“ Jedna z potřeb je otevřená budoucnost a s tím se pojí také nějaké spoření peněz. **R1**, **R2** a **R4** uvedly, že se snaží dětem do budoucna našetřit nějaké peníze, aby měly děti pocit většího zabezpečení. **R1** spoří pro starší vnučku až od 18 let, a to z důvodu výše zmíněného, a tím je podpis zákonného zástupce, protože nemají s biologickými rodiči žádný kontakt. **R2** má založeno stavební spoření ale na své jméno ze stejného důvodu. **R4** se snaží spořit, pokud zůstanou nějaké finance, ale uvedla také, že je to pro ni velmi náročné nějaké finance naspořit. Jediná **R3** uvedla, že dětem nespoří z důvodu nedostatku financí. Jelikož nejsou postarší lidé aktivní na trhu práce je pro ně finanční podpora od státu velmi důležitá. **R3** uvedla následující: „Kdyby nám stát nedal nic, tak nevím, jak já bych fungovala jako příbuzenský pěstoun, protože žádné další dávky neberu.“

Potřeba jako potřeba

Tato kategorie se zabývá samotnými potřebami dětí v pěstounské péči. Jedná se o potřeby jak materiální, tak duševní a je nutné tyto potřeby naplňovat stejně.

Kategorie obsahuje následující kódy: Kapesné, Mimoškolní aktivity, Prospěch ve škole, Stejně potřeby dětí v PP jako v úplných rodinách, Pomocná ruka při naplnění potřeb, Zajištění psychologické pomoci, Materiální zabezpečení, Motivace do budoucna, Podpora od pěstounů, Důležitost říkání pravdy, Komunikace s dítětem, Výhody pro pěstouny

Každé dítě má nějaké potřeby. Může se jednat o potřeby materiální, což je například oblečení, obuv, různá elektronika, školní pomůcky a spoustu dalších věcí. Mezi duševní potřeby může patřit například potřeba sociálních a emocionálních vztahů, potřeba otevřené budoucnosti a na všechny aspekty musí pěstouni přihlížet. Na otázku, jaké materiální potřeby nejčastěji musí pěstouni zaopatřovat odpověděly respondentky skoro totožně. Respondentky, které mají mladší děti musí zajišťovat více oblečení a obuv, jelikož jak děti rostou a vyvíjejí se, tak je potřeba kupovat ošacení častěji, než je to u větších dětí. Dále také uváděly dost školní pomůcky a v tomto ohledu bývá měsíc září, tedy začátek školy o to finančněji náročnější než jiné měsíce. Respondentky, které mají v péči starší děti, na střední nebo už na vysoké školy už uvádějí také, že děti v tomto věku již potřebují nějaké elektronické pomůcky do školy, například notebooky. **R1** řekla: „U těchto větších dětí už

jsou to mobilní telefony, a když už děcko jde na střední školu tak potřebuje mít notebook. Pokud možno kvalitní, ať se vám za půl roku nepokazí a nemusíte kupovat nový.“ Jelikož naše respondentky jsou na naplňování potřeb dětí na prvním místě samy, zajímalo nás, zda mají v nějaké osobě nebo organizaci pomocnou ruku. Respondentky nejčastěji uváděly doprovázející organizaci jako ty, ve kterých mají velkou podporu. A také ostatní členy rodiny. **R1** také uvedla, že největší pomocnou ruku ji podává doprovázející organizace, a to především v pomoci psychologické. Doprovázející organizace zajišťuje pro pěstouny i pro svěřené děti odbornou psychologickou pomoc, a to naše respondentky v rozhovorech velmi oceňovaly. Dle slov respondentek je to obrovská pomoc a kdyby tato psychologická pomoc nebyla k dispozici, tak by si s dětmi neuměly poradit, protože na to nejsou adekvátně školené. Všechny pěstounky využívají psychologické pomoci. **R1**, **R2** a **R4** nám v rozhovoru řekly, že svým dětem dávají kapesné a dle nich je to důležité pro starší děti z důvodu toho, že už jsou ve věku, kdy chtějí jít s kamarády někam po vyučování, tak aby mohly a nebyly vyčleňovány z kolektivu a také aby se naučily hospodařit s penězi. Jen **R3** uvedla, že žádné kapesné dětem nedává. **R2** v rozhovoru řekla, že jsou důležité také mimoškolní aktivity, aby se dítě nenudilo doma a mělo naplněné sociální vazby. Dále jsme se věnovali duševnímu odvětví potřeb a ptali jsme se respondentek, jak motivují svoje děti do budoucna a k čemu děti nejvíce vedou. **R1** podotkla, že motivuje vnučky hlavně ke vzdělání, a také k dobrému chování a vztahu k lidem. Pro **R4** je především nejdůležitější, aby byli její vnuci úspěšnější a v rozhovoru řekla: *„Hlavně nechci, aby skončili jako jejich matka, doufám, že to je odrazuje tento příklad a chtějí být lepší, úspěšnější. Ale u nás je dobré vzdělání základ a taky určitá zodpovědnost.“* Z rozhovorů vyplynulo, že lektori na vzdělávání pěstounů kladou velký důraz na to, aby pěstouni vždy říkali dětem pravdu i pokud se to pěstounům nebude líbit. Dítě, které často žilo ve lži potřebuje získat důvěru tím, že mu bude pěstoun říkat jen pravdu. Tuto skutečnost uvedly všechny respondentky. Zajímalo nás názor pěstounů na to, jestli si myslí, že děti v pěstounských rodinách mají větší potřeby než děti v úplných rodinách. Všechny respondentky se shodly na tom, že potřeby dětí v jakékoliv rodině jsou stejné. Všechny respondentky také uvedly, že si zakládají na komunikaci s dětmi a musí s nimi probírat i kolikrát nepříjemné záležitosti, které se týkají například návykových látek a biologických rodičů svěřených dětí. Pěstounská péče má jak své výhody, tak i nevýhody. Mezi velké výhody dle respondentek patří například možnost hrazení obědů státem na základě žádosti, což může být velká finanční pomoc. Dále také **R3** i **R4** zmínily, že doprovázející organizace pomáhá s hrazením některých mimoškolních aktivit.

Je všechno nové dobré?

Tato kategorie pojednává o novele zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí a jejím samotném dopadu na příbuzenské pěstouny.

Kategorie obsahuje následující kódy: Snížení odměny pěstouna, Získání informací týkající se novely, informace od OSPODu, Změna k horšímu, Finanční změna

Jelikož nedávno, v roce 2022, proběhla velká změna, co se týče pěstounské péče, a i dávek pěstounské péče, chtěli jsme zjistit jaký dopad tato novela zákona měla a co si o ní myslí příbuzenší pěstouni. **R1, R3 i R4** uvádějí, že novela zákona byla velkou změnou k horšímu, příbuzenší pěstouni přišli o nějakou částku peněz. **R1** se podělila o přesnou částku, o kterou kvůli novelizaci přišla. *„No v každém případě jsme přišli o 5 tisíc. Takže snížení té částky, než jsme měli předtím. A to jenom tím vlastně, že se změnila částka u toho ohodnocení pěstouna.“* Jediná **R2** řekla, že na jejich rodinu měla novelizace zákona kladný dopad. *„U nás je to navýšení finanční částky a u ostatních ne. Protože my jsme neměli nic, teď máme a ti co měli, zas nemají.“* Z našich rozhovorů tedy vyplynulo, že tři respondentky mají velmi negativní názor na novelizaci zákona. Respondentka, která chodí na brigády uvedla, že novela zapříčinila to, že jako příbuzenské pěstounce přestal stát platit sociální zdravotní a musela se jít zaevidovat na Úřad práce. Toto snížení finanční částky je způsobeno tím, že dříve měli příbuzenší pěstouni nárok na odměnu pěstouna a teď již tomu tak není a nově mají příbuzenší pěstouni nárok na příspěvek při pěstounské péči. Důležitou součástí novely byla také informovanost pěstounů a nás zajímalo, kdo pěstounům podal prvotní informace a jestli jim byl nápomocen OSPOD. **R1** nám sdělila, že prvotní informace o změně zákonu se dozvěděla především z médií a uvedla, že OSPOD neměl skoro žádné informace a ani pracovnice nevěděly do poslední chvíle, že částka, kterou respondentka pobírá bude ve finále daleko menší než ta předešlá. **R3** se také zmínila o špatné informovanosti OSPODu. Dle respondentky pracovnice OSPODu jí jen sdělily, že nově bude rozdělení na zprostředkované a nezprostředkované pěstouny a že budou finanční změny a příbuzenší pěstouni převezmou finanční odpovědnost za děti, které si vzali do pěstounské péče. Spoustu informací poskytla respondentkám také doprovázející organizace, která si zakládala na informovanosti svých zaměstnanců. Na závěr rozhovoru nám **R3** řekla: *„Stát vůbec neví, co je to pěstounství. Zkrátli nám odměnu pěstouna, a to o dost. Takže žádná změna k lepšímu rozhodně neproběhla, spíš by mohli vrátit odměnu pěstouna, která byla předtím.“*

4.2 Axiální kódování

Po otevřeném kódování následovalo kódování axiální. Axiální kódování nám pomohlo znázornit vztahy mezi kategoriemi a tím nám vznikl paradigmatický model. Paradigmatický model dle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 85) *identifikuje jev, jeho příčinné podmínky, kontext a intervenující proměnné, strategie jednání a interakcí a následky*.

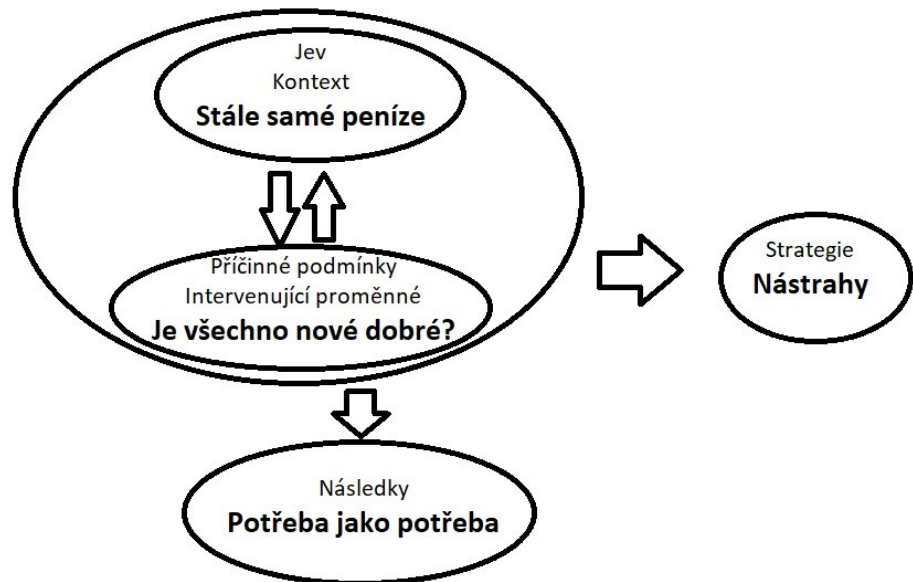
Jev	Příčinné podmínky	Kontext	Intervenující proměnné	Strategie jednání a interakce	Následky
Stále samé peníze	Je všechno nové dobré?	Stále samé peníze	Je všechno nové dobré?	Nástrahy	Potřeba jako potřeba

Tabulka č. 5- Paradigmatický model

Jako jev jsme v našem výzkumu zvolili kategorii s názvem „Stále samé peníze“, protože je to stěžejní kategorie, která se týká financí příbuzenských pěstounů a úzce souvisí se změnou finanční situace, o které pojednává naše bakalářská práce. Dle Miskoviče (2019, s. 183) je jev to, co je stěžejní a ovlivňuje ho příčinné podmínky vedoucí k jeho vytvoření, intervenující proměnné, strategie jednání a interakce. Příčinné podmínky tvoří okolnosti, které vedou k vytvoření jevu (Miskovič, 2019, s. 180). My jsme si jako příčinné podmínky zvolili kategorii nazývanou se „Je všechno nové dobré?“. Tyto kategorii jsme zvolili z důvodu toho, že novela zákona značně ovlivnila finanční situaci pěstounů a na některé příbuzenské pěstouny měla značný finanční dopad. Kategorii „Stále samé peníze“ jsme zvolili také jako kontext, protože zastupuje vlastnosti, které jsou součástí daného jevu, vytváří podmínky, ve kterých působí strategie akční i interakční (Miskovič, 2019, s. 181). Kategorii „Je všechno nové dobré?“ jsme zvolili jako intervenující proměnné. Ty totiž ovlivňují pozitivně či negativně strategie jednání a interakce. Jako strategii jednání a interakce jsme zvolili kategorii „Nástrahy“. V našem případě každá novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí může ovlivnit nástrahy pěstounské péče. A v poslední řadě kategorii pod názvem „Potřeba jako potřeba“ jsme určili jako následky. Následky jsou výsledky strategie jednání a interakce (Miskovič, 2019, s. 181). Toto můžeme určit na příkladu, že potřeba

otevřené budoucnosti a zabezpečení dítěte může být výsledkem nástrahou pěstounské péče, kterou je nutnost podpisu zákonného zástupce pro jakékoliv spoření dítěte.

Obrázek č. 2- Schéma paradigmatického modelu

4.3 Selektivní kódování

V rámci selektivního kódování jsme zvolili jednu centrální kategorii a tou se stala kategorie nesoucí název „Stále samé peníze“. Centrální kategorií se většinou stává kategorie, která je v paradigmatickém modelu zasazena jako jev, tato kategorie by měla odpovídat zkoumanému jevu a dobře jej popisovat. Všechny ostatní kategorie se totiž vztahují k této jediné centrální kategorii (Švaříček, Šedřová, 2010, s. 233). Kategorii „Stále samé peníze“ jsme zvolili z toho důvodu, jelikož dobře popisuje zkoumaný jev naší bakalářské práce. Tato kategorie vyzdvihuje finanční situaci příbuzenských pěstounů v reakci na novelu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Na finanční otázku jsme naráželi během všech rozhovorů po celou dobu. Jde tedy vidět, že pro příbuzenské pěstouny jsou finance velkým tématem a jsou v podstatě závislí na finanční podpoře ze strany státu. Spousta pěstounů se může také potýkat s větší finanční zátěží z důvodu zdravotních a psychických problémů svěřených dětí a výdaje spojené s těmito problémy. I sami příbuzenští pěstouni se mohou potýkat se zdravotními problémy, jelikož se ve dvou třetinách jedná o prarodiče dětí. Je fakt, že s rostoucím věkem rostou i zdravotní problémy a finance s tím spojené.

Z rozhovorů vyplynulo, že většina příbuzenských pěstounů nemají dobrou finanční situaci. Toto jsou samotné nástrahy, které s tím souvisejí. Může se jednat jak o psychické, zdravotní a samotné finanční problémy. Respondentka také popisovala, že nemůže dětem založit spořicí či jakýkoliv jiný účet na jejich jméno, protože nemá se svou dcerou dobrý vztah, a tudíž nemá dítě podpis zákonného zástupce. Na centrální kategorii úzce navazuje samotná novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Široká veřejnost má podvědomí o tom, že novela přinesla navýšení dávek pěstounské péče, ale u mnohých příbuzenských pěstounů je tomu opačně z důvodu zrušení odměny pěstouna. Tři respondentky ze čtyř uvedly, že si finančně výrazně pohoršily a pouze jedna si polepšila, a to z toho důvodu, protože uvedla, že dříve měla minimální finanční odměnu, protože nebyla hodná zřetele. Většina příbuzenských pěstounů vnímají novelu zákona jako velmi nešťastnou a doufají, že brzy nastane změna a vrátí se jim odměna pěstouna. Se změnou dávek může velmi souviset i adekvátní naplňování potřeb dětí. Respondentky se shodly na tom, že příspěvek na úhradu potřeb je nedostatečný zejména pro starší děti. Dle respondentek je dítě na základní škole jednodušší finančně zabezpečit, a tudíž dávka je adekvátní. Respondentky, které mají děti odrostlejší byly značně nespokojené s výší příspěvku na úhradu potřeb dítěte. Také se s novelou zákona pojí zrušení odměny pěstouna, která byla dle respondentek ohodnocena náležitě vzhledem k tomu, co pěstouni musí podstupovat a jaké mají povinnosti. Respondentky často uváděly jako velkou pomoc při naplňování potřeb dětí doprovázející organizaci. Ta poskytuje spoustu benefitů a snaží se ulehčovat pěstounům tak těžkou životní situaci.

5 INTERPRETACE DAT

Na začátku praktické části jsme si stanovili výzkumný problém. Abychom mohli tento výzkumný problém zmapovat, stanovili jsme si hlavní výzkumný cíl bakalářské práce a k němu čtyři dílčí výzkumné cíle. Abychom mohli adekvátně odpovědět na výzkumné cíle, stanovili jsme si hlavní výzkumnou otázku a k ní čtyři dílčí výzkumné otázky. Na základě výzkumných otázek byly stanoveny otázky do rozhovoru. Naším hlavním cílem bylo zjistit, jakým způsobem zabezpečují příbuzenští pěstouni potřeby dětí na základě novely zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Ve výzkumu jsme se tedy snažili analyzovat názor příbuzenských pěstounů na výši dávky, která je určena na naplnění potřeb dětí. Zjistit způsob, jak příbuzenští pěstouni naplňují materiální a duševní potřeby dětí a odhalit, jak příbuzenští pěstouni vnímají samotnou novelu zákona. Hlavní výzkumná otázka tedy zněla následovně: **Jakým způsobem zabezpečují příbuzenští pěstouni potřeby dětí na základě novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí?** Abychom byli schopni odpovědět na danou otázku, stanovili jsme tyto dílčí výzkumné otázky:

Jaký je názor příbuzenských pěstounů na výši dávky určené na naplnění potřeb dětí v souladu se změnou dávek pěstounské péče?

S novelou zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí sice přišlo navýšení příspěvku na úhradu potřeb dítěte, avšak to nebyla nějaká převratná částka. Pro děti ve věku do 6 let byl příspěvek navýšen o 450 Kč, pro děti ve věku 6-12 let to bylo 555 Kč, pro děti ve věkovém rozmezí 12-18 let činilo navýšení 635 Kč, a nakonec pro děti ve věku 18-26 let bylo navýšení o 660 Kč za kalendářní měsíc. I přes snahu navýšení příspěvku pro větší uspokojení se respondentky shodly na faktu, že příspěvek je adekvátní pouze pro děti, které navštěvují základní školy a z příspěvku jsou schopny hradit základní potřeby dítěte. Pro starší děti, to znamená, které jsou ve středoškolském a vysokoškolském věku je příspěvek nedostatečný. Z výše vypsanych částek příspěvku je patrné, že čím víc má dítě let, tím více je potřeba financí na zabezpečení jeho potřeb a také tak to vnímaly naše respondentky. Často se v rozhovorech opakovaly, že opravdu záleží na věku dítěte. Respondentky, které mají v péči starší děti konstatovaly, že často musí dokládat finance na potřeby dítěte ze „svého“. Často se pak tedy ocitají ve finanční tísní a musí počítat každou korunu. Pouze jedna respondentka uvedla, že nemá s financemi problém, u této respondentky se můžeme dovnímat, že to je z důvodu vysoké pozice v kariéře, na které několik let působila a měla ji také řádně finančně ohodnocenou a také tato respondentka jako jediná má v péči pouze jedno dítě, které má 9 let. Respondentka, která má v péči vnučku, která navštěvuje základní školu

a vnučku, která navštěvuje vysokou školu zdůrazňuje opravdu velký finanční rozdíl na zabezpečení potřeb mladší a starší dívky. Respondentky také uvedly, že i zabezpečení základní potřeby, jakou je strava, je daleko náročnější vzhledem k dnešní době a inflaci, která v ČR nastala. Zajímalo nás také, jak respondentky vnímají potřeby dětí v pěstounské péči a v úplných rodinách a s tím spojené hlavní výdaje. Všechny se shodly na tom, že dítě má stejné potřeby ať už je z pěstounské péče nebo z úplné rodiny. Poukazovaly pouze na skutečnost, že v úplných rodinách jsou na zabezpečení potřeb dětí dvě osoby, které jsou aktivní na trhu práce a děti chtěly. U našich respondentek tomu je tak, že již nejsou aktivní na trhu práce a pouze jedna respondentka má přivýdělek v rámci brigády a také jsou všechny na svěřené děti samy.

Jakým způsobem příbuzenští pěstouni naplňují duševní potřeby dětí v souladu se změnou dávek pěstounské péče?

Lidské potřeby se dle obsahu mohou dělit na materiální (potřeba něco vlastnit) a nemateriální (osobní hierarchie hodnot). Abraham Maslow byl americký psycholog a sestavil slavnou Maslowovu hierarchii potřeb. Mezi nižší potřeby přiřadil fyziologické potřeby a potřebu bezpečí. Mezi vyšší potřeby se uvádí potřeba sounáležitosti, potřeba uznání a potřeba seberealizace. Děti v pěstounské péči nejvíce potřebují cítit bezpečí a jistotu a také lásku, a to jim je potřeba dodávat nejvíce a pěstouni musí být schopni na toto reagovat. Proto jsme se v rozhovoru ptali, jak u dítěte podporují pocit jistoty a důvěry. Většina respondentek se shodla na tom, že nejdůležitější je svěřenému dítěti nelhat. Dozvěděli jsme se, že tuto zásadu respondentkám stále opakují lektoři na vzdělávání, které mají ze zákona povinné. Respondentka nám v rozhovoru sdělila krásný příklad, který zněl takto: *„Tak nás to učili, vždycky říkej pravdu. Důvěra začne sjíždět, proto nesmím lhát. Prarodič, který má v péči vnoučata, tak fakt nesmí lhát, protože to dítě má v sobě tolik lži, že vy jako prarodič, kdybyste zalhala jednou, tak sjedete jak normálně na ledovce.“* Dále respondentky řekly, že děti mazlí, pusinkují, a že kdykoliv děti potřebují, tak jsou tady pro ně a dávají jim to najevo. Jedna respondentka uvedla, že jí důvěru vnučky narušuje kontakt s biologickou matkou, tudíž musela kontakty přerušit a pracuje na obnovení důvěry mezi ní a vnučkou. Z toho plyne, že kontakt s biologickými rodiči nemusí být vždy nutně pozitivní. Velkou výhodou je bezesporu bezplatná psychologická pomoc, kterou zajišťují doprovázející organizace. Jelikož příbuzenští pěstouni neabsolvují před přijetím dítěte vzdělávání, může se stát, že na některé situace nejsou připraveni a stala se jim také nějaká špatná životní zkušenost.

Většinou se jedná o selhání jejich dětí a mohou si tento fakt brát moc osobně, a proto je důležité zajišťovat i jim psychologickou pomoc. Doprovázející organizace mají k dispozici školené psychology, kteří pak pracují s pěstounskou rodinou. Všechny respondentky uvedly, že této službě využívají a jsou za ni vděčné. Lze tedy konstatovat, že ty nejdůležitější duševní potřeby, které dítě v pěstounské péči, vzhledem k jeho minulosti, potřebuje zvládají příbuzenští pěstouni naplňovat a mají k tomu i pomoc od doprovázející organizace. Doprovázející organizace také umožňují pěstounům příspěvky na mimoškolní aktivity v rámci sociální potřeby. Jedná se o příspěvek například na školu v přírodě, lyžařské kurzy, školní výlety a podobné aktivity. Jedna respondentka uvedla v rozhovoru, že větší částky jako jsou například částka za lyžařský kurz, není schopna uhradit. Pěstounskou péči vykonává 9 let a mluvila o tom, že nevěděla, že může využít těchto výhod od doprovázející organizace. Všechny respondentky se shodly na tom, že jsou schopny zaplatit dětem kroužky, a dokonce jsou rády, když dítě chodí a využívá mimoškolní aktivity a dle slov jedné z respondentek se nenudí a nevyhledávají nevhodné příležitosti.

Jakým způsobem příbuzenští pěstouni naplňují materiální potřeby dětí v souladu se změnou dávek pěstounské péče?

Materiální potřeby neboli potřeba něco vlastnit. U dětí se jedná především o oblečení, obuv, školní pomůcky a u větších i elektronika. Ovšem mezi nejzákladnější potřeby patří potraviny a hygienické potřeby. Pěstounské rodiny, které mají velké finanční potíže mohou využít a zažádat si o obědy zdarma pro svěřené děti, pěstouni vnímají tuto výhodu jako velmi velkou. V rozhovorech jsme se ptali respondentek, jaké materiální potřeby nejčastěji zabezpečují. Respondentky většinou uváděly stejné materiální potřeby. Těmi jsou výše zmíněné oblečení, obuv, školní pomůcky, strava a starším dětem musí poskytnout také elektronické zařízení. Na základní škole stačí dětem nějaký obyčejný mobil nebo tablet na základní dorozumění, ale starší děti mají tuto potřebu větší skrz digitalizaci a na střední škole už potřebují také nějaký počítač na tvorbu prezentací a různých školních záležitostech. Jedna respondentka nám tento fakt podtrhla v našem rozhovoru a na otázku, jaké materiální potřeby nejčastěji zajišťuje uvedla následující: „*U těchto větších dětí už jsou to mobilní telefony, a když už děcko jde na střední školu, tak potřebuje mít notebook. Pokud možno kvalitní, ať se vám za půl roku nepokazí a nemusíte kupovat nový.*“ Z rozhovorů jsme se dozvěděli, že respondentky se snaží dětem zajišťovat stejné oblečení a ostatní materiální potřeby jako mají děti z úplných rodin z důvodu prevence šikany. Respondentka, která

pracovala několik let ve školství zmiňovala, že šikana v dnešní době vzniká i z maličkostí. Pěstouni ale také nechtějí, aby se dítě, svěřené do jejich péče nějak výrazně lišilo o zbytku kolektivu. Na základě získaných dat můžeme uvést, že pěstouni se snaží adekvátně naplňovat materiální potřeby dětí vzhledem k příspěvku na úhradu potřeb dítěte.

Jakým způsobem příbuzenští pěstouni vnímají novelu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí?

V lednu roku 2022 vešla v platnost vcelku velká novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Tato novela upravila rozdělení pěstounské péče na zprostředkovanou a nezprostředkovanou. A také proběhla velká změna, která se týká dávek pěstounské péče. Nyní novela upravuje celkem šest pěstounských dávek. Jedná se o tyto dávky: odměna pěstouna, příspěvek při pěstounské péči, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla a nově zaopatřovací příspěvek, který se dělí na opakující se a jednorázový, jak již bylo výše zmíněno. Příbuzenští pěstouni dříve pobírali odměnu pěstouna a nově na ni nemají nárok a pobírají příspěvek při pěstounské péči, což u mnohých příbuzenských pěstounů znamenalo výrazné finanční pohoršení. Z námi provedených rozhovorů vyplynulo, že tři respondentky ze čtyř hodnotí novelu zákona velmi negativně. Pouze jedna respondentka si finančně polepšila a na konci našeho rozhovoru uvedla toto: *„U nás je to navýšení finanční částky a u ostatních ne. Protože my jsme neměli nic a teď máme a ti co měli, zas nemají.“* Respondentka, pro kterou znamenala novela finanční pohoršení se nám svěřila s faktem, že kvůli zrušení odměny pěstouna přišla o 5 tisíc korun měsíčně, což je na její poměry velká částka peněz. Respondentka, která pracuje brigádně z důvodu, aby se mohla starat o děti uvedla také velkou změnu, kterou novela přinesla, a tou je věc, že se příbuzenským pěstounům již neplatí zdravotní a sociální pojištění. Pěstouni vnímají tuto novelu jako nesmyslnou a jedna respondentka dokonce uvedla, že stát vůbec nerozumí pěstounství. Negativně kromě samotné novely hodnotily respondentky i informovanost OSPODu, která se týkala novelizace zákona. Respondentky uvedly, že informace spíše získávaly od doprovázející organizace, která si zakládala na aktuálních informacích.

5.1 Výsledná zakotvená teorie

Z našeho výzkumu tedy vyplývá, že jsou příbuzenští pěstouni i přes změnu dávek pěstounské péče schopni naplňovat základní potřeby svěřených dětí.

Obrázek č. 3- Maslowova pyramida potřeb

Maslow rozdělil potřeby do pomyslné pyramidy na základě toho, s jakou intenzitou na nás naléhají. Spodní příčky zaujímají ty potřeby, které jsou důležité pro společenské a individuální přežití. Vyšší příčky vedou k dlouhodobé spokojenosti a nejsou vůbec nutná pro přežití. Pokud jsou naplněny nižší potřeby, můžeme postupně naplňovat potřeby vyšší. K fyziologickým potřebám patří potřeby, které jsou důležité pro lidské přežití, sem patří například jezení, dýchání, spánek atd. K naplnění potřeby bezpečí a jistoty patří vyhledávání jistoty, stability a spolehlivosti. Další příčka potřeb je sounáležitost a láska, tato potřeba je potřeba někam patřit a být milován. Potřeba uznání a sebeúcty vychází z touhy člověka být uznán jak okolím, tak sám sebou. Jako poslední je seberealizace, kde člověk má potřebu rozvinout svůj potenciál, talent a schopnosti. Dle Maslowovy pyramidy potřeb a jejího popisu můžeme konstatovat, že příbuzenští pěstouni se snaží naplňovat každou potřebu uvedenou v pyramidě. Například seberealizaci pěstouni rozvíjí poskytnutím aktivit, které dítě chce vykonávat, baví ho a má k němu předpoklady.

ZÁVĚR

Bakalářská práce pojednávala o způsobu naplňování potřeb dětí za pomoci příbuzenských pěstounů v závislosti na novele zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Příbuzenská pěstounská péče je nejvíce zastoupená forma pěstounské péče v České republice. Pro uvedení do tématu problematiky, o které pojednává naše bakalářská práce, jsme zvolili v teoretické části dvě kapitoly. První kapitola pojednávala o samotné náhradní rodinné péči a okrajově jsme se zmínili o ústavní péči. Mimo jiné novela zákona přivedla velkou změnu, která se týká ústavní péče, na základě mnoha výzkumů bylo rozhodnuto, že se zruší ústavní péče pro děti do 3 let z důvodu nepříznivého vývoje dětí, protože nevyrůstají v tomto věku v rodinném prostředí. Také jsme v této kapitole zmínili hlavní cíl náhradní rodinné péče. Náhradní rodinná péče má několik forem, které se od sebe liší v základních specifikacích. Uvedli jsme celkem 5 forem náhradní rodinné péče a následně jsme ji popsali každou zvlášť a vypsali i podmínky, za kterých musí každá probíhat. Ve druhé kapitole jsme se zabývali přímo pěstounskou péčí. Jako první jsme se věnovali tomu, jak pěstounská péče vzniká a rozdělili jsme její zprostředkování z pohledu žadatelů o pěstounskou péči a z pohledu nezaopatřených dětí. Jednou z povinností pěstounů je absolvovat vzdělání a jeho rozsah určuje přímo zákon. Další část této kapitoly pojednávala o dávkách pěstounské péče, každou dávku jsme popsali a proběhla také komparace těchto dávek před novelou zákona a po ní. Jako důležité, vzhledem k naší bakalářské práci, jsme pocítovali důležitost zmínit potřeby dítěte, které je v pěstounské péči a teoretickou část uzavírala podkapitola, ve které jsme se věnovali příbuzenské neboli nezprostředkované pěstounské péči. Na teoretickou část navazovala část praktická, ve které jsme si stanovili hlavní výzkumný cíl a k němu čtyři dílčí výzkumné cíle. Zvolili jsme kvalitativní výzkumné šetření. Výzkumný soubor tvořili 4 respondenti pokročilého věku, kteří mají v pěstounské péči své vnuky a vnučky a jsou na jejich výchovu a naplňování potřeb sami. Aby nám respondenti mohli poskytnout i názor na novelu zákona, bylo naším kritériem vykonávání pěstounské péče v rozsahu několika let. Jako metodu sběru dat jsme zvolili hloubkový rozhovor pro získání co nejdetailnějších informací. Rozhovor se skládal ze dvou hlavních okruhů podstatných pro náš výzkum. Těmi byly zabezpečování potřeb dětí a novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Celkem jsme se respondentů ptali na 22 otázek a oni nám vždy ochotně odpověděli. Rozhovory trvaly v průměru 30 minut. Následně byly tyto rozhovory doslovně přepsány a analýza dat byla zpracována metodou zakotvené teorie, která se skládá z otevřeného kódování, axiálního kódování, a nakonec ze selektivního kódování. Z výzkumu

vyplývalo, že podle pěstounů záleží hodně na věku dítěte a že je příspěvek na úhradu potřeb dostatečný pro děti, které navštěvují základní školy a pro starší je nedostatečný, a to i přes to, že se příspěvek vzhledem k věku dítěte zvedá. Také nás zajímalo, jakým způsobem naplňují příbuzenští pěstouni potřeby dětí v souladu s novelizací zákona. Ke správnému naplňování materiálních potřeb se bezesporu pojí i finance na to určené. Nesmí se ale opomíjet ani duševní potřeby dětí, které mohou mít děti z pěstounských rodin větší než děti v úplných rodinách. Děti v pěstounských rodinách mohou mít totiž výrazným způsobem narušenou důvěru v ostatní osoby, to ale záleží na předchozích životních zkušenostech dětí. K naplňování duševních potřeb dětí často využívají příbuzenští pěstouni služeb doprovázející organizace, které mají k dispozici odbornou psychologickou pomoc. Názor příbuzenských pěstounů na novelu zákona byl veskrze negativní a vzhledem ke změně dávek u příbuzenských pěstounů si mnozí finančně výrazně pohoršili.

Doporučení pro praxi

Respondenti v našich rozhovorech často uváděli, že by byli šťastní, pokud by se jim vrátila odměna pěstouna, tak jako tomu bylo před novelizací zákona. Naši respondenti také uváděli, že si finančně pohoršili i o několik tisíc, a to je v jejich případě velká finanční zátěž. Novelu zákona také komentovali jako nedotaženou do konce a jedna respondentka se dokonce zmínila o tom, že stát nemá ponětí o tom, co je pěstounství a nějaké rozdělení pěstounské péče na zprostředkovanou a nezprostředkovanou je zcela nesmyslné, protože všichni pěstouni musí vykonávat stejné záležitosti. Aby nekončilo více dětí v ústavní péči je potřebné pěstounskou péči řádně finančně ohodnotit, protože jedním z největších faktorů o rozhodnutí vykonávat pěstounskou péči či nikoli, je bezesporu finanční zabezpečení a spousta pěstounů se tohoto faktoru obává.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

LITERATURA

1. ARCHER, Caroline, 2001. *Dítě v náhradní rodině: [nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině]*. Přeložil Petra VLČKOVÁ. Praha: Portál. ISBN isbn80-7178-578-4.
2. BOŤOVÁ, Antonie, 2008. *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice*. Brno: Triada - poradenské centrum. ISBN 978-80-254-3353-9.
3. BUBLEOVÁ, Věduna a Lucie BENEŠOVÁ, 2001. *Hledáme nové rodiče*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN – NEMÁ
4. BUBLEOVÁ, Věduna, 2014. *Základní informace o osvojení (adopci)*. 3., přeprac. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-18-0.
5. HENDL, Jan a Jiří REMR, 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál. ISBN 9788026211921.
6. MIŠOVIČ, Ján, 2019. *Kvalitativní výzkum se zaměřením na polostrukturovaný rozhovor*. Praha: Slon. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-285-2.
7. NOŽÍŘOVÁ, Jana, 2012. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Linde Praha. ISBN isbn978-80-8613191-7.
8. PATOČKOVÁ, Lenka, Karolína KUBICOVÁ a Adéla Bodo NOVOTNÁ, 2019. *Klíčovou dírkou, aneb, Jak se orientovat v procesu provázení pěstounských rodin*. Praha: Powerprint. ISBN 978-80-7568-161-4.
9. PAZLAROVÁ, Hana, ed, 2016. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1020-7.
10. STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN, 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce. SCAN. ISBN 80-85834-60-X.
11. SYCHROVÁ, Adriana, 2015. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Vydání I. Pardubice: Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická. ISBN 978-80-7395-955-5.

12. ŠAMÁNKOVÁ, Marie, 2011. *Lidské potřeby ve zdraví a nemoci: aplikované v ošetrovatelském procesu*. Praha: Grada. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3223-7.
13. ŠKOVIERA, Albín, 2007. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.
14. ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
15. VILÉMOVÁ, Helena, Anna BALÁŠOVÁ a Helena JURÁSKOVÁ, 2022. *Most do bezpečí, aneb, Pěstounská péče na přechodnou dobu zblízka*. Kelč: Vlastovky. ISBN 978-80-11-01645-6.
16. ZEŽULOVÁ, Dagmar, 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál. ISBN isbn978-80-262-0065-9.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. Ministerstvo práce a sociálních věcí, ©2023. [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/>
2. Ministerstvo práce a sociálních věcí, ©2023. *Formy náhradní rodinné péče* [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>
3. Úřad práce, ©2022. *Zaopatřovací příspěvek* [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>
4. Virtuální knihovna NRP, ©2010. *Dítě ve výchově příbuzných* [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2017/01/dite-ve-vychove-pribuznych.pdf>
5. Virtuální knihovna NRP, ©2021. *Průvodce náhradní rodinnou péčí* [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2022/09/pruvodce_nahradni_rodinnou_peci_0.pdf
6. Virtuální knihovna NRP, ©2017. *Specifika vzdělávání pěstounů z řad příbuzných* [online]. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.knihovnanrp.cz/wp-content/uploads/2019/05/RaC-Specifika-vzdelavani2017.pdf>

LEGISLATIVA

1. ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 3. 2. 2012 Občanský zákoník, v platném znění. In: Sbírka zákonů České republiky [online]. 2012, částka 33 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=6144>
2. ČESKO. Zákon č. 359 ze dne 8. 12. 1999 o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění. In: Sbírka zákonů České republiky [online]. 1999, částka 111 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirkazakonu/ViewFile.aspx?type=c&id=3328>
3. ČESKO. Vyhláška č. 473 ze dne 17. 12. 2012 o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění. In: Sbírka zákonů České republiky [online]. 2012, částka 177 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/ViewFile.aspx?type=z&id=25176>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

NRP – Náhradní rodinná péče

ČR – Česká republika

s. – strana

např. – například

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

PP – pěstounská péče

PPPD – pěstounská péče na přechodnou dobu

č. – číslo

Sb. – sbírka

PRIDE – Parent Resources for Information, Development and Education

atd. – a tak dále

MPSV – Ministertstvo práce a sociálních věcí

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1- Počet dětí v náhradní rodinné péči (MPSV, © 2022).	22
Obrázek č. 2- Schéma paradigmatického modelu	49
Obrázek č. 3- Maslowova pyramida potřeb	55

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1- Příspěvek na úhradu potřeb dítěte (ZoSPOD, §47f).....	28
Tabulka č. 2- Příspěvek na úhradu potřeb dítěte před novelou zákona (MPSV, © 2013)...	28
Tabulka č. 3- Přehled respondentů	38
Tabulka č. 4- Kategorie a kódy.....	41
Tabulka č. 5- Paradigmatický model	48

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Otázky do rozhovoru

Příloha P II: Přepsaný rozhovor s vytvořenými kódy

PŘÍLOHA P I: OTÁZKY DO ROZHOVORU

Zabezpečení potřeb dětí

1. otázka: Jaké jsou hlavní výzvy, kterým čelíte jako příbuzenští pěstouni při zabezpečování potřeb dětí?
2. Otázka: Jaké řešíte nejčastější problémy týkající se zabezpečování vašich dětí?
3. Otázka: Jaké jsou podle Vás nejlepší strategie zabezpečení dítěte? (Např.: odkládání si peněz, dávání mu kapesné apod.)
4. Otázka: Je podle Vás příspěvek na úhradu potřeb dítěte dostatečný, abyste naplnili potřeby Vašeho dítěte? Proč ano/ne?
5. Otázka: Jaké jsou podle Vás hlavní výdaje, které jsou nezbytné pro péči o dítě? Stačí Vám na to dávka pěstounské péče?
6. Otázka: Má podle Vás výše dávek vliv na to, jestli je dětem v pěstounské péči poskytována adekvátní péče? Proč ano/ne?
7. Otázka: Kolik odhadujete, že by musela být výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte, aby Vám to umožnilo poskytovat adekvátní péči dítěte jen na základě této dávky?
8. Otázka: Jaké jsou nejčastější náklady, které dávka pěstounské péče ve Vaší domácnosti nekryje?
9. Otázka: Jak motivujete Vaše dítě do budoucna? K čemu ho nejvíce motivujete?
10. Otázka: Jak u dítěte podporujete pocit jistoty a důvěry?
11. Otázka: Jakou roli hraje komunikace ve Vaší rodině? O čem se nejčastěji bavíte?
12. Otázka: Jaké nejčastější materiální potřeby dítěti zajišťujete? (oblečení, hračky, elektronika, věci do školy)
13. Otázka: Jaké jsou Vaše hlavní výdaje, které se týkají Vašeho dítěte?
14. Otázka: Myslíte si, že se odlišují náklady na péči v pěstounské rodině od klasických úplných rodin? Proč ano/ne a v čem?
15. Otázka: Má péče o dítě vliv na Vaši finanční situaci? Proč ano/ne?
16. otázka: Jaká dávka pěstounské péče je podle Vás nedostatečná a uvítali byste její navýšení?
17. otázka: Kdo Vám nejvíce pomáhá s naplněním potřeb dětí? (rodina, OSPOD, doprovázející organizace)

18. otázka: Existuje nějaká mimoškolní aktivita, které se svěřené dítě nemůže z nějakého důvodu věnovat a rádo by? Pokud ano, o jakou aktivitu se jedná a jaký je důvod?
19. otázka: Jak zabezpečujete Vaše dítě do budoucna? (stavební spoření, odkládání peněz)

Novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

1. otázka: V jakých ohledech se vás dotkla novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí?
2. otázka: Jak vnímáte informovanost OSPODu ohledně novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí? Poskytl Vám veškeré informace týkající se novely zákona?
3. otázka: Jakou změnu k lepšímu k lepšímu Vám přinesla novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí?

PŘÍLOHA P II: PŘEPŠANÝ ROZHOVOR S VYTVOŘENÝMI KÓDY

Rozhovor č. 1

Respondentka, která má 11 let v příbuzenské pěstounské péči dvě holky. Starší má 21 let a mladší 14 let. Respondentka je ve vztahu k dívkám jejich babička. Respondentka je v důchodu a na děvčata je sama, protože ovdověla. Rozhovor trval 29 minut.

Já: Jaké jsou hlavní výzvy, kterým čelíte jako příbuzenští pěstouni při zabezpečení potřeb dětí?

Respondentka: Hlavní výzvy? Jak většina pěstounů musí řešit hodně školení záležitosti, tak to my nemusíme, protože holky jsou šikovné, mají dobré známky, akorát mívá ve škole ta mladší psychické ataky. Ale to není kvůli učivu, ale spíše kvůli spolužákům, jak se chovají a jaké mají názory.

Já: Jaké řešíte nejčastější problémy týkající se zabezpečování Vašich dětí?

Respondentka: No jsou to finance, prostě se musí počítat s financema, jestli to bude vycházet. Jestli si vůbec můžeme říct věci dovolit, protože ta starší chodí na vysokou školu a tam je to prostě vyloženo o tom, že je to finančně velmi náročné. A ty peníze, které dostávají v žádném případě nestačí. U té mladší to jo, protože chodí na základní školu a tam není těch financích tolik potřeba.

Já: Jaké jsou podle Vás nejlepší strategie zabezpečení dítěte, např. odkládání peněz, dávání dítěti kapesné apod.?

Respondentka: No kapesné v každém případě, pokud to dítě už chodí na střední školu, tak bez kapesného se neobejde, protože většinou ty střední školy nejsou v místě bydliště a to dítě, když se spolužáci domluví, že někam jdou, tak nemůže být furt odstrkované od nich tak prostě v každém případě musí mít kapesné, ale pokud to dítě je do 18 let, tak mu nemůžete šetřit. Protože tam všechno závisí od zákonného zástupce. Na všechno potřebujete podpis zákonného zástupce. Ať je to pojištění nějaké, ať je to stavební spoření, nebo je to spořicí účet. Na všechno potřebujete podpis zákonného zástupce.

Já: Je podle Vás příspěvek na úhradu potřeb dítěte dostatečný, abyste naplnili potřeby Vašeho dítěte? Proč ano/ne?

Respondentka: To záleží od věku dítěte. Pokud chodí na základní školu, tak tam se to celkem ještě dá udělat, dá se to finančně zvládat, ale pokud dítě začne chodit na střední školu, tak tam už je to náročnější trošku a to i od typu střední školy, to je taky. Ale hlavně pokud to dítě začne chodit na vysokou školu, tak ten příspěvek v žádném případě nestačí.

Já: Jaké jsou podle Vás hlavní výdaje, které jsou nezbytné pro péči o dítě? Stačí Vám na to dávka pěstounské péče?

Respondentka: Jak už jsem říkala předtím, záleží to od školy, na kterou to dítě chodí, jestli chodí na základní, na střední nebo na vysokou. A hlavní výdaje? Potřebujete jídlo a ubytování mít zabezpečené. Takže jídlo, bydlení, ve škole strava, a to je zase v každém věku jinak a jiná náklady na to.

Já: Má podle Vás výše dávek vliv na to, jestli je dětem v pěstounské péči poskytována adekvátní péče? Proč ano/ne?

Respondentka: ^{Vliv dávek na péči} No určitě má vliv výše dávek. ^{Záleží na problému} Navíc pokud je to dítě ještě nemocné a musíte s ním dojíždět do nějakých zdravotnických zařízení, tak i ta doprava není levná. Protože když jedete dál, třeba do krajského města nebo někam jinam, tak potřebujete mít těch peněz víc u sebe.

Já: Kolik odhadujete, že by musela být výše příspěvku na úhradu potřeb dítěte, aby Vám to umožnilo poskytovat adekvátní péči dítěte jen na základě této dávky?

Respondentka: Hlavně to záleží na tom, co chcete těm dětem dopřát, pokud jim chcete dopřát nějaké to důchodové pojištění a to spoření, tak musí být alespoň o 2 tisíce větší, abyste ty 2 tisíce mohli vynaložit na tyto věci. A hlavně taky podle toho jakou to dítě navštěvuje školu. Jestli bude chodit na střední školy, učební obor a hlavně ^{hlavně jestli jim škola} bude nabízet nějaké mimoškolní aktivity, tak jak v dnešní době se jezdí na vzdělávací programy a všechno možné. A to už jsou pak desetitisícové částky. Tam už to potom jde do velkých částek. Starší chodí teď 10 800 se mi zdá, že ji chodí a to v žádném případě nestačí. Pokud je dítě na vysoké škole, tak nejmíň kolem těch 15 tisíc, aby měli. Na mladší, protože je na základní škole, tak to vcelku stačí. Možná ty 2 tisíce navíc na to spoření nebo něco takového, ale k tomu je potřeba ten podpis zákonného zástupce a pokud ho nemáte, tak neuděláte naprosto nic.

Já: Jaké jsou nejčastější náklady, které dávka pěstounské péče ve Vaší domácnosti nekryje?

Respondentka: Mimoškolní aktivity. Na to dávky nestačí, ale to se taky odvíjí od věku dětí. ^{Mimoškolní aktivity}
Teď vlastně pojedou mladší vnučka do Londýna se školou. Dostala nabídku, protože má slušné ^{prospěch ve škole}
známky a se mnou se do toho Londýna nepodívá. A všechno musím zaplatit já ze svého. A to
nemáte jen zájezd, to máte ještě kapesné, protože zabezpečené jídlo mít nebudou, takže
potřebuje podstatně víc peněz. Takže když to jeden měsíc dáte, tak další dva, tři měsíce
našetřit.

Já: Jak motivujete Vaše dítě do budoucna? A k čemu ho nejvíce motivujete?

Respondentka: Hlavně vzděláním, prostě aby se učily. Podle vzdělání se potom odvíjí jejich ^{motivace do budoucna}
finanční situace. A také chování. Vzdělání, chování, vztah k lidem, k ostatním, a hlavně aby si
nemyslely, že všechno je zadarmo. Nic není v dnešní době zadarmo. A život je krutý, kor pro
tyto děcka v té pěstounské péči. Oni se musí vyrovnávat s podstatně víc věcmi než děti
z normálních rodin. ^{psychické problémy}

Já: Jak u dítěte podporujete pocit jistoty a důvěry?

Respondentka: Mazlením, pusinkováním a tím, že prostě jsem tady pro ně. A pokud mají ^{řada od pěstounů}
nějaký problém a chtějí říct, co je to za problém, tak ho prostě nějakým způsobem vyřešit. A
hlavně dětem nelhat a na každou jejich otázku se musí odpovědět, ať se nám to líbí nebo
nelíbí. ^{úspěšně od dítěte}

Já: Jakou roli hraje komunikace ve Vaší rodině? O čem se nejčastěji bavíte?

Respondentka: No o vzdělání. Že prostě se musí učit. A podle situace, podle toho co se děje ^{komunikace s dítětem}
ve světě, v okolí, v bydlišti, co se tam děje. No ale o financích, že prostě jsou věci, které si
nemůžeme dovolit. Jestli chce jet, tak jak teď do Londýna, tak bohužel musí počkat s těma
botama až příští měsíc, až budou peníze. Že se pokazil elektronický kartáček, tak se musí
počkat až na to bude, protože to jsou větší částky. To není desetikorunová ani stokorunová
položka.

Já: Jaké nejčastější materiální potřeby dítěte zajišťujete? Oblečení, hračky, elektronika, věci
do školy atd.?

intenzivní oblečení
Respondentka: Nejčastěji knihy. Knihy, oblečení, ale to už teď ani tak ne, protože už prostě z toho oblečení se nevyrůstá tak jak u těch dětí malých a prostě to co se potřebuje. U těchto větších dětí už jsou to mobilní telefony, a když už děcko jde na střední školu tak potřebuje mít notebook. Pokud možno kvalitní, ať se vám za půl roku nepokazí a nemusíte kupovat nový. Ale jak už jsem říkala, všechny potřeby záleží od věku dítěte. Malé děti potřebují taky moc financí, protože jim musíte kupovat každého čtvrt roku nové věci, protože to děcko z toho vyrostě.

Já: Jaké jsou Vaše hlavní výdaje, které se týkají Vašeho dítěte?

škola, jídlo
Respondentka: U té na vysoké škole je to doprava, jídlo a všechno co je s tím spojené, to asi nejde specificky říct, jaké jsou největší ty výdaje.

Já: Myslíte si, že se odlišují náklady na péči v pěstounské rodině od klasických úplných rodin? Proč ano/ne a v čem?

Náklady v pěstounských rodinách
Respondentka: Myslím si, že náklady jsou v normálních rodinách ty samé. Taky podle toho, jestli dítě chodí do kroužků, jaké má záliby, tam ty finance jsou ty samé. Pokud chcete, aby se to dítě necítilo méněcenné, tak mu musíte, nebo měla byste mu dávat to samé, co dávají ostatním v ostatních rodinách. I oblečení, aby se nevymykalo, že chodí jinak oblekané. To se nebudím o tom, že by to mělo být samé značkové oblečení, to v žádném případě ne, protože to k životu nepotřebují to značkové oblečení. Ale rozdíl je v tom, že úplné rodiny s tím dítětem počítají a chtějí ho. Zatímco my s tím dítětem nepočítali. Prostě nám připadly a je to vteřinové rozhodnutí, jestli si to dítě vezmete nebo ne. Tam už jsou potom i vaše věci, protože vy taky máte nějaké věci, které byste si chtěla pořídit nebo někam chtěla jet, ale prostě bohužel nemůžete. Máte jich 24 hodin denně, protože jsou to vaše vnoučata. Když mají rodiče, tak vy si ty vnoučata můžete vzít a dopřejete jim nějakou dovolenou, nebo něco takového. Ale tady u těchto dětí tam to prostě nejde a tam hlavně musí být citová vazba a to děcko se u vás musí cítit bezpečně.

stejná potřeba dětí v PP jako v úplných rodinách

Já: Má péče o dítě vliv na Vaší finanční situaci? Proč ano/ne?

Vliv financí na péči
Respondentka: No v každém případě. V každém případě to má vliv na situaci. Já jako už starobní důchodce, tak těch peněz není tolik. A navíc už vlastně jakoby vdova, tak tam je daná částka a nemůžete počítat s tím, že budete mít nějakou odměnu nebo něco takového, anebo si můžete jít někde přivydělat, ale nemůžete, protože ten věk už prostě na to není.

Já: Jaká dávka pěstounské péče je podle Vás nedostatečná a uvítali byste její navýšení?

Respondentka: *jaký má dítě*
No nedostatečná je v každém věku částka na potřeby dítěte, ale vyloženě prostě jenom tím, že to dítě má jiné nároky na základní škole, na střední škole, na vysoké škole. Tam se to odvíjí od toho vzdělávání. A když peníze nemáte na úhradu potřeb dítěte, tak ty peníze pak musíte dávat z toho jak vy dostáváte peníze, z ohodnocení pěstouna. Ale i odměna pěstouna oproti minulé dávkou mi klesla o 5 tisíc miň a to je strašně moc peněz.

Já: Kdo Vám nejvíce pomáhá s naplněním potřeb dětí? Rodina, OSPOD, doprovázející organizace?

Respondentka: *pomocí rodiny nebo v případě*
No v každém případě rodina a doprovázející organizace. Tam je to u té doprovázející organizace je to úplně nezákladnější, protože pokud má dítě nějaké psychické problémy, tak vy ani rodina mu nepomůžete tomu dítěti, protože nemáte to vzdělání a nevíte co s tím děckem, to vám ani neřekne fůru věcí. Vyloženě se otevře až tomu psychologovi nebo psychoterapeutovi. A pokud je kvalitní doprovázející organizace, na což my zatím máme štěstí, na klíčové pracovníce, které si to děcko umí navázat, aby prostě jí to dítě důvěřovalo.

Já: Existuje nějaká mimoškolní aktivita, které se svěřené dítě nemůže z nějakého důvodu věnovat a rádo by? Pokud ano, o jakou aktivitu se jedná a jaký je důvod?

Respondentka: *knihy*
V mém případě knihy. Kupování knih. Knihy v dnešní době stojí od 300 korun a vnučka by si nejraději kupovala čtyři měsíčně. A to prostě nejde. Ale jinak když byla menší, tak navštěvovala folklórní soubor, chodila do ZUŠky. Teď chodí do rozšířeného vyučování angličtiny, protože ju to baví a na vzdělávání si ony zakládají, protože byly svědkem, že jsem v 5 hodin ráno odjela do zaměstnání a vrátila se v 17 hodin. Takže to je pro ně odstrašující příklad, aby nemusely vstávat tak brzo ráno.

Já: Jak zabezpečujete Vaše děti do budoucna? Stavební spoření, odkládání peněz atd.

Respondentka: *nikdy, nikdy, nikdy, nikdy*
Pokud je dítě do 18 let, tak nijak, kvůli tomu podpisu zákonného zástupce. Za prvé jim to nezaložím na jejich jméno kvůli tomu podpisu. Což si myslím, že je v dnešní době už blbost. Tam už by se mělo tady toto nějakým způsobem zrušit, protože ty děcka prostě potom opravdu nemají žádné peníze. A až mají 18 roků, tak už se jim potom odkládá, už se

*+psychické problémy
+nedostatečnost částek na mimoškolní
aktivitu*

peníze do budoucna
jim zřídí stavební spoření. Ale tyto peníze jdou taky z odměny pěstouna. Tuto částku prostě nemůžete mít samy pro sebe. Tím musíte dodávat ten zbytek, co vám chybí.

Já: V jakých ohledech se Vás dotkla novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí?

snížení odměny pěstouna změna měna
Respondentka: No v každém případě jsme přišli o 5 tisíc. Takže snížení té částky než jsme měli předtím. A to jenom tím vlastně, že se změnila částka u toho ohodnocení pěstouna.

Já: Jak vnímáte informovanost OSPODu ohledně novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí? Poskytl Vám veškeré informace týkající se novely zákona?

získání informace ohledně novely
Respondentka: Pokud jsem měla nějaké informace, tak byly z médií. Tak jsem se dozvěděla, že se ta částka bude měnit. A až se to změnilo, tak potom teprve jak jsme byli na úřadě práce. Pak jsme se doptávali na OSPODu jak to je a není. Ale taky o tom nevěděli skoro vůbec nic. Vyloženě až je to všechno dané na papíře, tak teprve potom. Neměly informace ani ty pracovnice OSPODu jak to bude nebo co bude a že je ta částka menší taky nevěděly.

Já: Jakou změnu k lepšímu Vám přinesla novelizace zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí?

Změna k horšímu
Respondentka: No žádnou změnu k lepšímu. Podstatně horší, protože se to všechno odvíjí o peněz. A pokud máte o 5 tisíc méně, tak to pak musíte zase někde našetřit.

Rozhovor č. 2

Respondentka má v pěstounské péči jedno dítě, svou vnučku, která má 9 let. Respondentka je starobní důchodce, ale i tak stále pracuje ve školství. Na vnučku je sama, ale má manžela, který není biologickým dědečkem dívky. Pěstounskou péči vykonává 5 let. Rozhovor trval 34 minut.

Já: Jaké jsou hlavní výzvy, kterým čelíte jako příbuzenští pěstouni při zabezpečení potřeb dětí?

Respondentka: V našem případě nemáme nějaké výrazné výzvy, kterým bychom čelili. Dítě se v pohodě začleňuje do kolektivu, nemělo nějaké návyky negativní, které bychom museli